ڕۆمانە نەمرەکان

ناوی کتێب: ڕۆمانە نەمرەکان

وەرگێڕانی: شۆڕش محەمەد حسێن

بابەت: لێکۆڵینەوەی ئەدەبی

هەڵەچنی: سارا عەبدوڵڵا

پێداچوونەوەی زمانەوانی: نەورۆز حاجی سەیدگوڵ

مۆنتاژی کۆمپیوتەر: سەیران عەبدولڕەحمان فەرەج

دیزاینی بەرگ: ئارام عەلی

تیراژ: ٥٠٠ دانە

نرخ: ١٠٠٠دینار

دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم

چاپی یەکەم: ساڵی ٢٠١١

کوردستان ـ سلێمانی

www.serdam.org

بۆ پەیوەندیکردن بە زنجیرەی کتێبەوە: kteb@serdam.org

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانەگشتییەکان ژمارە (١٥٥١)ی ساڵی ٢٠١١ پێدراوە

(مافی لەچاپدانەوەی بۆ دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم پارێزراوە)

ڕۆمانە نەمرەکان

وەرگێڕانی

شۆڕش محەمەد حسێن

سلێمانی ٢٠١١

زنجیرەی کتێبی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم

کتێبی گیرفانی ژمارە (١١٥)

سەرپەرشتیاری گشتیی زنجیرە

ئازاد بەرزنجی

ناوەڕۆك

پیرو لاوەکان.... لویگی پیراندێلۆ ٧
شۆخی قەوقاز.... لیو تۆڵستۆی ١٣
کەیبانووی ماڵ... مارلین رۆبنسۆن ٢٣
کۆتاییهێنانی پەیوەندیی خۆشەویستی .. گراهام گرین ٣٢
ئاکیە، ساڵانی منداڵی.... ول سوینکا ٤١
بتوشی جوانکیلە ... عەزیز نەسین ٤٨
زەردەخەنەیەك... فرانسواز ساگان ٥٤
شالیماری لێبووك... سەلمان رۆشدی ٦٥
مەرگی بەختەوەر... ئەلبێر کامۆ ٧٥

پیرو لاوەکان

لویگی پیراندێلۆ

پیرو لاوەکان، ڕۆمانێکە کە ئامادەکردنەکەی ماوەی ٢٥ ساڵی خایاندووە، بیراندیلو کە نووسینی یەکەمی ئەم ڕۆمانەی لە ساڵی ١٩٠٧ تەواو کردو دووبارە ساڵی ١٩١٣ پیاداچوونەوەی بۆ کردەوەو دواجار لە ساڵی ١٩٣١ تەواوی کرد، کە ئەو قوناغەیە بیراندیلو بە هۆی شانۆگەرییەکانیەوە ناوبانگی جیهانی بە دەستهێنا.

پیرو لاوەکان، ڕۆمانێکی مێژوویی و کۆمەڵایەتییەو وێنەی واقعێکی ئەو ڕووداوانە دەکێشێت کە لە نێوان ساڵانی ١٨٩٢- ١٨٩٥ی دورگەی سقلّیە پیایدا تێپەڕی.. بەڵام لە بنەچەو ناوەڕۆکدا هەڵگری قۆناغی درێژکراوەی نێوان ساڵانی ١٨٤٨ -١٨٦٠ە، ئەویش لە

ڕێــی پاشمــاوەی ئــەو خێزانانــەی کــە لــەو تافــەدا تێدەکۆشـــانو هەنـــدێکیان کاریگەرییـــەکانی ئـــەو قۆناغـەیان لەگەڵ خۆیاندا هەڵگرتو ئەم لایەنـەش لـە ڕۆمانەکەدا ڕەنگ دەداتەوە.

پاش سـاڵی ١٨٤٨ سـقلّیە لـە ڕێگـەی شکـستی یەکەمی بزاڤی شۆرشـگێڕیەوە لەگـەڵ ئیتاڵیـا، یـەکی نەگرت، بەڵکو ئەم یەکگرتنـە سـاڵی ١٨٦٠ لـە ڕێـی کاریگـەرییو "هەڵمـەتی هـەزارە"وە، بـەدیهات کـە (گاریبالّدی) سەرکردایەتیی دەکرد. ڕۆماش لـە سـاڵی ١٨٧٠ بووە پایتەختی دەوڵەتی نوێی ئیتاڵیا.

ڕۆمانەکە کۆمەڵێك لە ململانێ بـەخۆوە دەبینـێ، لەوانە: ململانێی لایەنە ناکۆکەکانی نێو هەڵمەتەکانی هەڵبژاردن کە ململانێی بنەماڵەییو سیاسـی بـوون.. بــەڵام هێــزە ناکۆکــەکانی ئــەو قۆناغــە، لــە حزبــی ڕوحانیــەتی بــاوەڕدارو چــینی ئەرســتۆکراتیدا، خــۆی دەنواند، کە پاڵپشتو داکۆکیکاری حکومــەت بــوون. لەلایەکی تریشەوە، ئۆپۆزسیۆنی تر لە ئارادا بـوون بـۆ هێــزی یەکــەم کــە پێکهــاتبوون لــە لیبراڵییــەکانو سۆسیالــستەکانو هاوســۆزەکانی فاشــییەت. هێــزی

یەکەم، بریتی بوون لەو پیرانەی کە ڕێگر بوون لە هەمبەر هەر گۆڕانێکی کۆمەڵایەتیو سیاسی. بەڵام هێزی دووەم (لاوان) بوون کە بە حەماسێکی عەفەویو بە شۆڕشێك بەسەر ستەمی سەپێنراودا، هەوڵی گۆڕانکارییان دەدا، بەڵام کەم-بەهرە بوونو لە بواری بەرنامەی کۆمەڵایەتیو سیاسیی ڕێکخراودا، هەژار بوون.

دوای ساڵی ۱۸۷۰و پاشئەوەی کە سقلّیە دەبێتە بەشێك لە ئیتاڵیای سەربەخۆو یەکگرتوو، لە دەورووبەری چەند ساڵێکدا، گەشەسەندن بەخۆوە دەبینێت. پاشان لە دەوروبەری ساڵی ۱۸۹۲ بارەکە بەرەو داکشانو خراپیو سامناکی ڕۆیشتو ئاماژەکانی داڕوخان ڕوو لە دەرکەوتن بوون. گرانی ڕووی کردە دوورگەکەو ئەم ئاستەنگە ئابوورییانەو بێزاربوون لەم بارودۆخە، ڕێگەی خۆشکرد بۆ هاتنی سۆسیالیزمی مارکسییەتو شۆڕشگێڕ بۆ سقلّیەو دواتر سەرکەوتنی بزاڤی ناوبراو بە سەرۆکایەتی (فاشی دی لافوراتوری)، کە بە خێرایی لە ناوچەکانی (سقلیە)دا بڵاو بۆوەو تەشەنەی سەند.

تـەنیا قەیرانـە ئابوورییـەکان هۆکـار نـەبوون بـۆ هەڵگیرساندنی شۆرش لە سقلّیە، بەڵکو ستەمی چینی ئورستوکراتی لەسەر هەژارو جوتیارو کرێکارەکان، بـە خەرجکردنی کرییەکی کـەمی وا، کـە بەشـی قـووتی ڕۆژانەی نـەدەکردن. هـەروەها لـە ڕێـی بـاج خـستنە سەریانەوە.

هـەموو ئەمانـە، هۆکـار بـوون بـۆ هەڵگیرسـانی شۆرشـی کرێکـارە هـەژارەکان بەسـەر چـینی ئورسـتوکراتەکاندا. دژایـەتیو سـەنگەرگرتنی پـیرو لاوەکـان لـە بەرامبـەر یـەکتریو لـە نێـوان نـەریتو نوێگـەری، بەشـێوەیەکی بـالا، لـەم ڕۆمانـەدا ڕەنگدەداتـەوەو لـەنێوان (شـا ئـەبیلیتۆ لۆرانتـانۆ)ی باوكو (جیرلاندۆ لورانتانۆ)ی کوڕی، دەردەکەوێت.

باوکەکە ئورستوکراتیەت دەنوێنێت، لـە کاتێکـدا (لانـدۆ)ی کـوڕی، ڕابەرایـەتی جـەنگێك دەکـات کـە کۆکراوەی هاوپەیمانێتی سۆسیالستەکانو فاشـییەکانو مارکـسییەکانو ئـەوانی دیکەیـە. بـەر لـە ڕوودانـی شۆڕشەکەش، لە ڕۆمـاوەو لەگـەڵ هاوپەیمانـەکانی لـە سقلّیەدا کاری دەکرد.

خـەمی گـەورەی لانـدۆ، بریتـی بـوو لـەوەی کـە سەرکردایەتیەکی ئاڕاستەکراو بۆ کرێکارو جوتیارەکـان پێشکەش بکات، تاوەکو تووڕەبـوونو نەزانییـەکانیان، نەبێتە هۆی هەڵگیرساندنی کارەساتێکی خوێناوی.

ئەو لەگەڵ هەندێك لە هاوڕێکانی دەیانویـست لـە ڕێگەی (یەکێتیو بەرخۆدانی کرێکارەکان)ەوە، بگەنـە بڕواپێهێنان بـە خـاوەن زەوییـەکان، کـە ڕەزامەنـدبن لەسـەر بەسـتنی ڕێککـەوتنو پەیوەسـتنامەی کـاری زیاترو مرۆییانەتر لەوانەی پێشوو.

ئەمەش لە ڕێگـەی بەرزکردنـەوەی ئاسـتی کرێـی جوتیـارو کرێکارەکانـەوە، تـاوەکو بـژێوی خۆیـانو خیزانەکانیان فەراهەم بکات. هەروەك دەشیانویست لە تا چەند ساڵێك لە هەڵبژاردنە لۆکـاڵیو هەرێمیـەکانی دوورگەکەدا، سەرکەوتن بەدەست بهێنن. تـاوەکو لـەو ڕێگەیەوە هۆکارەکانی سانسۆر بەدەست بهێننو دواتـر ببنە نوێنەری داکۆکیکردن لە مەسـەلەی هـەژارو بـێ نەواکان.

کەچـی شـتێك ڕووی دا کـە لانـدۆو هەنـدێك لـە هاوڕێکانی لێـی دەترسـان، یەکـەمین قەسـابخانە (وەك

ڕۆژنامە ئیتاڵیەکان ئەم ناوەیان لیّ نا) لە سقلّیە بەرپا بوو، ئەویش دوای ئەوەی کرێکارەکانی کانە گۆگردییەکان، هێرشیان کردە سەر پەرلەمانتارێكو خۆیو خیزانەکەیان کوشتو تەرمەکانیشان سوتاندن.

بەمجۆرە، دوای ئەم یاخیبوونە، شۆڕش لە سقلّیەو دواتر لە دوورگەکانی تری ئیتاڵیا خامۆشی بە خۆوە نەدی. کرێکارو جوتیارەکان، چەکیان نەبوو کە پێی بجەنگن، تاکە چەکی دەستی ئەوان تووڕەبوونو شۆڕشەکەیان بوو بەسەر ستەمو زۆرداریدا، هەر ئەمەش وای لیّ کردبوون بیّ-بەزەییانە لە سوپا بکوژن.

لە ئاکامی ئەم شۆڕشەدا، سیستمی سەربازی لە سقلّیەو ناوچەکانی تر، جێی سیستمی ئورستوکراتی گرتەوە.

سەرچاوە:

پاشکۆی (بیان الکتب)ی رۆژنامەی (البیان)ی ئیماراتی

شۆخی قەوقاز

لیو تۆڵستۆی

تاکە شتی پێویست لـە ژیـان و هونـەردا، "وتنـی حەقیقەت"ە. ئەمە وتەی ڕۆماننووسی گەورەی رووسی {لیو نیکولافیچ تولستوی}ە. پێدەچێت هەر ئەمەش هۆکاری گەیشتنی بێت بە ناوبانگی جیهانی. وەك چۆن ئەم نووسەرە بەوە ناسراوە کە باوەڕێکی قووڵی هـەبووە بـە پێویـستیی دەسـتبەرداربوون لـە توندوتیـژی، وەك چەکێك لە ڕووبەڕووبوونەوەی شەڕەنگێزی.

باشـترین نمونـەش لـە بـارەی سـەرکەوتنی ئـەم بیرورایـەی، ئـەو دەسـتکەوتانەیە کـە {موهانـداس گاندی} ، لە ڕێگەی پەیڕەوکردنی شۆڕشی ناتوندوتیژی، گرتیەبـەر کـە سـەرکەوتنی بەدەسـتهێنا لـە ڕووبەڕووبونەوەی بەریتانیای داگیرکەردا.

ئەوەی جێی باسە، ڕووداوەکانی ژیـانی تۆلـستۆی، کە لە ٢٨ی ئۆگستی ساڵی ١٨٢٨ لە یانـسا بولینـای باشوری مۆسکۆ لەدایك بووە، بە شێوەیەکی گشتی بە بەرهەمەکانیەوە، گرێدراوە.

تۆلستۆی، چوارەمین کوڕی خێزانێکی ئۆرستوکراتی بوو، بەڵام ئەو کاتەی دایكو باوکی لـە سـاڵی ١٨٣٠ کۆچی دواییان کرد، پوورەکانی بەخێویان کرد، کـە لـە بەرزترین ئاستەکانی چینی نێوەنددا ژیانی بەسەردەبرد.

پوورەکانی کاریگەرییەکی گەورەیان لەسـەر ژیـانی بەجێهێشت، کە وای لە تۆڵستۆی کرد لە ڕێی بەرهەمە ئەدەبیەکانیەوە وەك (ئەلکـسەندەری شـانزدەهەم)، بـە نەمری، بیانهێڵێتەوە.

لە لایەن چەند مامۆسـتایەکی تایبەتمەنـدو لـەنێو خانووی خێزانەکەیدا هەتا گەیشتنی بە تەمەنی شازدە ساڵی، دەیخوێندو دواتـر پەیوەنـدی کـرد بـە زانکـۆی کازانەوەو یاساو زمانە ڕۆژهەڵاتیەکانی خوێنـد، بـەڵام لە سـاڵی ١٨٤٧، زانکـۆی بەجێهێـشتو وای بـەباش زانی بە تەنیا خۆی دەرسی خۆی دابدات.

تۆلستۆی ئەو پازدە ساڵەی دوای زانکۆی، لە ژیانێکی ناجێگیردا بەسەر برد. گەڕایەوە بۆ یانسا بولیانا، بە ئامانجی ئەوەی موڵك‌و ماڵی خێزانەکەی بەڕێوە ببات. هەروەها لەسەر ئاستی فیکری‌و ئەخلاقی‌و جەستەیی، پەرە بەخۆی بدات. دوای تێپەڕینی کەمتر لە دوو ساڵ، دەستبەرداری ژیانی گۆشەگیری بوو و لە مۆسکۆ تێکەڵ بە ژیانی خۆشگوزەرانی بۆوە.

لەو ماوانەدا دەستی دایە دامەزراندنی پێگەی تایبەتی خۆی لە جیهانی ئەدەبدا، یەکەمین بەرهەمی ئەدەبیشی، بریتی بوو لەم سیانییە: (منداڵی) کە لە ساڵی١٨٥٢ نووسی، پاشان (مێردمنداڵی) ساڵی ١٨٥٤، دواتر (لاوێتی) لە ساڵی ١٨٥٧. ئەم سیانییە، جەخت دەخاتە سەر گەشەکردنی دەروونی‌و ئەخلاقی پاڵەوانەکە لە تەمەنی دە ساڵیەوە تا کۆتایی قۆناغی هەرزەکاری. ئەم بەرهەمە لە سەرگوزشتەی خودی نووسەر خۆی دەچێت. هەروەك چۆن لەو قۆناغەدا کاری لەسەر نووسینی کورتە چیرۆك‌و شانۆگەری‌و وتارو نامە، کرد.

گرنگترین بەرهەمەکانی تۆلستۆی، داستانی {جەنگ‌وئاشتی}یە کە لە ساڵی ١٨٦٥و دوای ژیانی هاوسەرگیری‌و جێگیربوونی، واتا دوای ئەوەی سۆفیا ئەندەریفنا بووە هاوسەری‌و کەشێکی گونجاو بۆ ئەفراندنی ئەم زاتە فەراهەم بوو، دەستی دایە نووسینی. ساڵی ١٨٦٩ لە نووسینی ئەو ڕۆمانە بۆوە. لەم بەرهەمەدا، ئاوەژووی ڕوانینێکی فەلسەفی دەکات بەوەی کە هەموو ئەو شتانەی کە ڕوودەدەن لەوەوپێش بڕیاری لێدراوە. لەو بارەیشەوە دەڵێت:-

"ئێمە ناتوانین بژین ئەگەر بێت‌و ئەندێشەی ئەوە نەکەین کە خاوەن ئیرادەیەکی ئازادین".

گەورەترین نمونەش کە لە ڕۆمانی جەنگ‌و ئاشتی، هێناویەتیەوە، کەسێتیی ناپلیۆنە. پێی وایە ناپلیۆن کۆنترۆڵی ڕووداوەکانی بەدەستەو لەخۆباییەکەیشی ڕێگەی ئەدا تەنیا حەقیقەتێ ببینێ گوایە ئەو تەنیا ئامرازێکە بۆ پەرەپێدانی ڕووداوەکان‌و گۆڕانکارییەکانی ژیان.

بەرهەمێکی نەمری تری تۆڵستۆی، ڕۆمانی {ئانا کارنینا}یە، کە ساڵی ١٨٧٣ دەستی دایە نووسینیو ساڵی ١٨٧٧ تەواوی کرد. چیرۆکێکی تراژیدییەو باس لە ژیانی ئافرەتێك دەکات کە منداڵو هاوسەرەکەی بەجێ دەهێڵێت لە پێناوی پەیوەندیکردن بە خۆشەویستەکەیەوە. بەڵام چیرۆکە ئەوینداریەکە، بە خۆکوشتن، کۆتایی دێت. لەم بەرهەمەشدا تۆلستۆی چەمکی ژیانی خێزانیو دادوەری کۆمەڵایەتی، دەخاتەڕوو.

لەو نۆڤلێتانەی کە ناوبانگێکی گەورەتری لەو دوو بەرهەمەی پێشتر بەدەستهێنا، نۆڤلێتی {شۆخی قەوقاز}ە کە ساڵی ١٨٦٢ نووسیوویەتی. جۆن بیلی ڕەخنەگر، لەم بەرهەمەدا شێوازێکی دەوڵەمەند لە وێنەکردنی وردو درشت لە پاڵ چنینێکی ڕۆمانسیانە بەدی دەکات، کە نێوانی واقعیەتو تەشویق، کۆدەکاتەوە.

ئەم نۆڤلێتە، بەشێك لە سەرگوزشتەی خۆی هەڵدەگرێت، باس لە ژیانی لاوێکی ئورستوکراتی

دەکات بەناوی- ئۆلینین-ەوە. تەمەنی ٢٥ ساڵە. ئـەم لاوە دەستبەرداری خوێنـدنی زانکـۆیی بـووەو نیـوەی سەروەتو سامانەکەی خەرج کردووە، هێـشتاکە هـیچ کارێکی لە ژیاندا نەکردووە.

ئەم لاوە خەریکە کۆمەڵگەی ئۆرستوکراتی، ڕوسیا دەشێوێنێ. تۆلستۆی ڕۆدەچێتە ناخی لاوەکەوە، تاوەکو لــە چوارچــێوەی کۆمەڵگــەی ســاختەی مۆســکۆوە، هۆکاری ئەو بۆشاییە ناوەکییە ئاشکرا بکات کـە ئـەم لاوە تیایدا دەژی.

ســــەرەتای گەشــــتە ناوەکیەکەشــــی، ســــاتی پەیوەندیکردنیەتی بە سوپای ڕوسیاوە، کە دەنێررێت بۆ ناوچــەی قــەوقاز بــۆ بەرەنگاربوونــەوەی ڕێگــرو یاخیبووەکـانی تـەتار. بـێ دوودڵـی، ئـۆلینین لەگـەڵ خزمەتکارەکەی، بە حەماسـێکی زۆرەوە، بـەرەو ئـەو گوندەی کە دیاریکراوە، بۆ یەکە سـەربازیەکە هـەنگاو دەنێت.

ئەفراندنی تۆلستۆی لەم نۆڤلێتــەدا لــە باسـکردنی ئەو گەشتەدایە کە لە چوارچێوەی ڕەهەندی ناوەکی ئەم

پاڵەوانەو کەسێتیەکانی تردایە. لە ڕەهەندی دەرەکی ڕۆمانەکەشدا، لە سروشتی جوگرافی ناوچەکەو کۆمەڵگەی قەوقازو ژیانو ڕۆشنبیریی ناوچەکەو ڕوانینی بۆ کۆمەڵگەی مەدەنی ڕوسیدایە. هەمانکات لە پاڵ لێکدابرانی ئەم دوو ڕەهەندە لە یەکتری، ئەفراندنەکە دەردەکەوێتەوە.

لە نێو ئەم کۆمەڵگە سەرەتاییە نوێیەشدا، ئۆلینین ئەو شتانە دەدۆزێتەوە کە دەبنە هۆی سەرنجڕاکێشانو سەرسوڕمانی. چ لە ڕێی ئاشنابوون بە دانیشتوانی گوندەکەوە، یا لە گەشتە ڕۆژانەییەکانیدا کە بەنێو سروشتی ناوچەکەدا دەیکات.

لەوێو لە ڕێگەی ئەو گەشتو ڕاوانەی کە سورە لەسەر ئەوەی بەتەنیا، بۆی بچێت، دەست دەکات بە ڕۆچوون بەناخی خۆیدا، تاوەکو ژمارەیەکی زۆر وەڵام چنگ بخات کە هاوکاریی دەکات لە دۆزینەوەی زاتی خۆی. لەنێو دارستانەکەدا ون دەبێتو لەخۆی دەپرسێ:- *"نهێنی خۆشیی من، لەم ساتەدا چییە؟ ئەی ئامانجی ژیانی لەوەوبەرم چی بووە؟ من بۆ خودی*

خۆم ژیاوم‌و هەوڵی تێرکردنی ئارەزووەکانی خۆمم داوە، بەڵام شتێکی وام بەدەست نەهێنا کە خۆشنوودو نەمرم بکات. لەگەڵ ئەوەشدا لە ئێستاداو لەم ساتەدا، حەزم بە هیچ شتێك نییە. پێویستیشم بە شتێکی وانییە کە دڵخۆشم بکات!"

دواتر دەڵێت: *ئەو شتەی کە ئێستا منی تێدام بریتییە لە خۆشنودیی ڕاستەقینە. بێگومان خۆشنودیی ڕاستەقینە لەوەدایە کە مرۆڤ بۆ ئەوانی تر بژی، نەك بۆ خودی خۆی.*

ئەمە ڕاستییەکە کە گومانی تێدا نییە. ئارەزووی خۆشنودی، ئارەزوویەکی بنەڕەتیە لە دڵی هەموو مرۆڤێکدایە. خۆشنودی ئامانجی سەرەکیی ژیانە.

ئۆلینین بە ڕێکەوت‌و لەو گوندەدا دەکەوێتە داوی خۆشەویستی کچێکەوە بەناوی ماریانکا. ئەم کچە کچی ئەو خاوەن ماڵەیە کە ئەم تیایدا نیشتەجێیە. بەڵام کچەکە دەستگیرانداری کوڕێکی گوندەکەیە.

لێرەوە ململانێکان دەست پێدەکات‌و ئۆلینین هەوڵی ئەوە دەدات کۆنترۆڵی هەست‌و سۆزەکانی

بکاتو پاساو بۆ خۆی بهێنێتەوە. هەمانکات، خەڵکی گوندەکە بەوپەڕی وریاییو گومانەوە مامەڵەی لەگـەڵ دەکەنو هەوڵ دەدەن لێیان نزیك نەبێتەوە.

لەگــەڵ بەرێوەچــوونی ڕوداوەکــان، ئــۆلینین هــەوڵ دەدات هەستو سۆزی خۆی بۆ ماریانکا دەربڕێت، کـە لە سەرەتادا ڕەتی دەکاتــەوە، بــەڵام دواتــرو وردە وردە مەیلی بۆ ئۆلینین زیاد دەکات. دانیشتوانی گوندەکەش هەموو ڕەفتارو هەڵسوکەوتە باشەکانی ئۆلینین، تــەنیا وەك پاساوی گەیشتن بە ماریانکا، دەبیننەوە.

ئــۆلینین لــە گــەڕانی بــە شــوێن دەربــازبوونو لــە هەوڵێکیــدا بــۆ بەدەســتهێنانی ڕۆڵێکــی وا، کــە لــە ماریانکای دور بخاتەوە، پەیوەندی دەکات بــەو تیمــەی قەوقازییەکانــەوە کــە بــەرەو شــەڕکردن لەگــەڵ تــەتار دەڕۆیشتن.

بە هیوای ئەوەش بوو، لەم دەستپێشخەرییەیدا، یان وەك پاڵەوان بمرێتو ئازاد بێت لە ئازاری خۆشەویستی، یان سۆزو خۆشەویستی دانیشتوانی گوندەکە بەدەســت بهێنێــتو دواجــار دوای گەڕانــەوەی وەك پاڵــەوان،

ڕەزامەنـدیی ماریانکـا بەدەسـت بهێنێـت بـۆ شـوو پێکردنی. بەڵام گەڕانەوەی بە سەرکەوتوویی هیواکانی نەهێنایە دی، هەربۆیە گوندەکە بەجێ دەهێڵێت.

سەرچاوە:

پاشکۆی (بیان الکتب)ی رۆژنامەی (البیان)ی ئیماراتی،

کەیبانووی ماڵ

ماریلین ڕۆبنسۆن

کچە نووسەری ئەمریکی {ماریلین ڕۆبنسۆن} لە ئێستادا به براوەی خەڵاتی پولیتزەری ئەدەبی ساڵی ٢٠٠٥ دەناسرێت. ئەو خەڵاتەی له بەرامبەر ڕۆمانی (جیلید) پێی بەخشرا. جیلید بریتیە لە پەیامێکی درێژی ئامۆژگاریکەرێکی تەمەن ٦٧ ساڵه بۆ کوڕە تاقانەکەی، که تەمەنی حەوت ساڵەو تیایدا باس لە ژیانو بیرو بۆچونو ئەزموونەکانی باوو باپیرانی دەکات لەو شاره بچوکەی که ناوی (ئیوا)یه.

ماریلین، ساڵی١٩٤٧ له گەڕەکی **ساندبوینتی** سەر به شاری ئیداهی لەدایك بووه، دوای دەرچوونی لە زانکۆی براون، له ساڵی ١٩٦٦ لە بەرنامەی زمانی

ئینگلیزی بۆ دەرچوانی زانکۆی واشنتۆن، تۆمار کـرا.
لە دەوروبەری خوێندنەکەشی ڕۆمانی **کەیبانۆی مـاڵی** نووسـی، کـە دوای بڵاوکردنـەوەی لـە سـاڵی ١٩٨١، سەرکەوتنێکی گەورەی بەدەست هێنا.

دوای بڵاو کردنـەوەی ئـەو ڕۆمانـە، دەسـتی دایـە نوسینی وتاری هەمە جۆرو کـارکردن لـە نمایـشکردنی کتێبـە چـاپکراوەکانی هـاربرو نمایـشەکانی پـاریس‌و نمایشکردنی چـەند کتێبێکـی تایبـەت بـە ڕۆژنامـەی نیویۆرك تایمز. هەرچۆن دەستی کرد بە وانەوتنەوە وەك پرۆفیسۆرێکی میوان لـە ژمارەیـەك کۆلیـژو زانکـۆ. لەوانە زانکۆی (کینت)ی بـەریتانی. ئەمـەو ئەنـدامی وۆرکشۆپی نوسەرانی سەر بە زانکۆی (ئیوا)یە.

لە ڕێگەی وتارێکیشەوە کە بۆ هاربری نووسی، بـە ناونیشانی {چەند هەواڵێکی ناخۆش لە بـەریتانیاوە}، دەستی دایە کارکردن لە نووسینی کتێبێکی ڕەخنـەیی بە ناونیشانی {نیـشتمانی دایـك، بـەریتانیا، ڕەوشـی هەنوکـەیی لەگـەڵ پیـسبوونی ئەتۆمـدا} کـە سـاڵی ١٩٨٩ بڵاوی کردەوە، کە چـووە چوارچـێوەی کلێـشە

کۆتاییەکانی کتێبە پالێوراوەکان بۆ خەلاتی کتێبی نیشتمانی. لەم کتێبەدا ئاکامی بلاوکردنەوەی پیسبوونی ژینگە بە هۆی میکانیزمی کارکردنی کارگەی سیلافیلد، کە تایبەتە بە چارەسەرکردنی کارلێکە ئەتۆمییەکان، دەخاتە ڕوو.

هەروەك چۆن لەو ساڵەدا کۆمەڵە وتارێکی لە کتێبێك بە ناونیشانی {مەرگی ئادەم}دا بلاو کردەوە، کە کۆمەڵێك وتار بوون لە بارەی بیرە نوێکانەوە. لەم کۆمەڵە وتارەدا، باسی چەندین بابەتی هەمەجۆری کردووە وەك: جۆن کالفین، داروین، فرۆید، و زانا دەرونییەکانی چەرخی بیستەم.

لە نووسینەکەیدا ڕەخنەی لەو بیرو بۆچوونانە گرتووە کە لە ڕێگەی ڕۆشنبیرانێکەوە سەبارەت بە تیۆرەکانی ئەو کۆمەڵە بیریارە، پێمان گەیشتووە.

ئەوەی جێی باسە، ڕۆمانە نوێکەی (جیلید)، دوای چاوەڕوانی بیست ساڵێك گەیشتە دەستی خوێنەران.

پێدەچێت خوێنەریش سەری بسوڕمێت کاتێ بزانێت کە ئەم نووسەرە لە ساڵی ١٩٩٨ مینحەیەکی لە لایەن

ئەکادیمیای ئەمریکی بۆ هونەرو پەیامەکان، بە بڕی ۲۵۰ هەزار دۆلاری ئەمریکی، پێشکەش کرا. ئەویش بە ئامانجی هاوکاریکردنی نووسەر بۆ خۆتەرخانکردن بۆ نووسینو ئەفراندن، بێئەوەی پێویستی بە هەر کارێك هەبێت، نەبا بەرهەمەکانی پەك بخات. بەڵام دوای مۆڵەتێك کە هەشت مانگی خایاند، دەستبەرداری ئەو مینحە māddیە بوو، تاوەکو بگەڕێتەوە بۆ کایەی وانەدانو وەرشەی نووسەران.

ئەم هەڵوێستەشی بەمجۆرە پاساو دایەوە: *"حەزم لە بواری خوێندنە، ناتوانم وەسفی ئەوە بکەم چەندێکی لێوە فێربووم. وەرشەی نووسەرانیش، کە کاری تێدا دەکەم، بە تەواوی جەخت لەسەر ڕێزگرتن لە نووسینو نووسەر دەکات. چ ئەوەی پەیوەست بێت بە کۆلێژ یا بە خوێندکارەوە، ئەم کارە، کارێکی زۆر پڕ بەرهەمە"* .

بە پێچەوانەی ژمارەیەکی زۆری نووسەرانەوە، ماریلین پڕۆژەی نوسینی دووەمین ڕۆمانی بەسەر خۆیدا نەسەپاند. چونکە وا دەبینێت کە نووسین کردارێك، یا پڕۆژەیەکی تایبەت بە خۆیەتی. پاشان ملی نەدا بە

داواکاری جیهانی ئەدەبو بڵاوکردنەوە، تا سەرلەنوێ توانایی خۆیان بۆ بسەلمێنێت.

ماریلین ئەوە بەبیر دەهێنێتەوە کە ئەو شتەی بەرەو نووسینی ڕۆمانی دووەمی راپێچ کرد، مانەوەی بوو لە (ئیوا)و پەیوەستبوونی بوو بەو ناوچەیەوە لە ڕێی لێکۆڵینەوە لە مێژوو و لە جوگرافیاکەی. ئەمەش وایلێکرد هەست بە ئینتیماو خۆشەویستی بکات بەرامبەری. ئەم ئولفەتبوونەش یارمەتیی دا بۆ گەشەکردنی بیرۆکەی ئەم کارە نوێیەی.

بەم جۆرەش گوزارە لەو حاڵەتە دەکات: *"ئەو کاتەی کرۆکی مرۆیی سروشتی ناوچەیەك تێدەگەین، ئینتمامان بۆی دەبێت، من ئەویندارى ئەم ناوچەیەو سروشتە جوانەکەیم"*. جێی باسە زۆربەی پاڵەوانانی ئەم ڕۆمانە، لە پیاوانی پەیوەست بە کەنیسە، پێکدێت. بە پێچەوانەی ڕۆمانەکەی پێشوویەوە.

ڕۆمانی کەیبانۆی ماڵ، کە ساڵی ١٩٨١ بڵاو کرایەوە، ڕۆمانێکە لە بابەتدا نامۆو تێکڕاش باس لە بێبەشبوونو خەمو ململانێی مانەوەو قۆناغەکانی

گواستنەوەی منداڵی بۆ لاوێتی، دەکات. ئەمەش لە ڕێگەی ژیانی سێ نەوەی ژنەوە کە بە گۆشەگیری لە جیهانی پیاو، ژیانیان بەسەر بردووە. ئەمەش نەك بە پاڵنەری هەڵهاتن لە پیاوان، بەڵکو ڕەوشی ژیان ئەو دۆخەی بەسەردا سەپاندبوون.

ئەم ڕۆمانە چیرۆکی خێزانێکە کە ژنەکانی پەیوەست بوون بە ژیانو بە یەکترەوە. بە ڕاستیش هەر یەك لەوان، هەوڵی هەڵهاتن دەدەن لە چوارچێوەی خێزانداو بە دیاریکراویش، لەپاش کۆچی دوایی باپیرەیان بە ڕوداوێکی سامناکی شەمەندەفەر، کە بووە هۆی مردنو غەرقبوونی لەنێو دەریاچەیەك.

ڕۆمانەکە بە گێڕانەوەیەك لە زاری (ڕۆز)ی پاڵەوانەوە دەست پێدەکات، دەڵێت: *من ناوم ڕۆزە*. بەم گوزارەیەش کۆتایی دێت: *توانای تەواوم چنگ نەکەوت بۆ جیاکردنەوەی بیرکردنەوە لە خەون.. بێگومان ژیانم ئاراستەیەکی تری دەبوو گەر توانیبام جیاوازییەکە درك کەم.. ئەوەی فێری بووم، لە قوڵایی هەستەکانمەوە سەرچاوەی گرتووە، کە پێدەچێت ئەندێشەم کردبێت.*

ڕووداوەکانی ڕۆمانەکە، لە نیوەی ساڵی ١٩٠٠و لە ماڵی خێزانێکی گۆشەگیر کە دەکەوێتە نزیك دەریاچەیەکەوە، لە ناوچەی (فنگر بورن)، لە هەرێمی ئیداهۆ، ڕوودەدات.

ڕۆز، بچوکترین کچی خێزانەکە، بووە بە هاوەڵی (لوسیل)ی خوشکی، دوای مەرگی دایكو باوکیان، کە بە ئۆتۆمبێلەکەیانەوە دەکەونە دەریاچەکەوەو دەخنکێن، دەچنە ناوچەی (فنگر بورن) بۆئەوەی لەگەڵ داپیرەیان بژین. داپیرە دوو منداڵەکەی پەروەردە کردو ئەم دوانە تەنیا ماڵو کەرەستەی جیهانی داپیرەیان پێکدەهێنا کە بوونو مانەوەی لێیانەوە بەدی دەکرد.

لەگەڵ مردنی داپیرە، چاودێریکردنو پەروەردەکردنی ئەم دوو کچە دەدرێتە پورێکی قەیرەیانو دواجار لەگەڵ پورە (سیلفی)و (دووما) لەهەمان ماڵدا جێگیر دەبن.

پورە سیلفی، کە کەسێتیەکی تەمومژاویو هەڵسوکەوتی سەیری هەیە، ڕەزامەند دەبێت بۆ گەڕانەوە بۆ (فنگر بورن) بۆ سەرپەرشتیکردنی دوو

کـچەکە. سـەرەتا، لـە ڕوانینـی ئـەو دوو کـچەوە، کەسێتیی پوریان وا دەنوێنێت کە جێی گرنگیدان نییە، بەڵام لەگەڵ تێپەڕینی کاتـدا، شـتی چـاوەڕواننەکراو و سەیر لە هەڵسوکەوتی پوریان بەدی دەکەن.

لوسـیل، سـور دەبێـت لەسـەر ئـەوەی ژیـانێکی موحافیزکارانـە بـۆ خـۆی هەڵبـژێرێت، هەربۆیـە لـە خێزانەکەیو پوری جیـا دەبێتـەوە، بـەڵام ڕۆژ کـە تـا ئێستا کچێکی فکر کـراوە نییـەو کامـڵ نـەبووەو لـە حاڵەتی پرسئامێزو خەمدا دەژی، بەهۆی لەدەسـتدانی دایـكو باوکیـەوەو هـەروەها گۆشـەگیر مانـەوەی لـە کۆمەڵگەو جیهانی دەرەکیدا، ڕەخنە لـە ڕوانینـەکانی پوری دەگرێت، لـەو بارەیـەوە دەڵێـت:- *بیرکردنـەوەی نەنکم کـە خـۆی لـە پەیوەسـتبوونێکی تـەواوەتی بـە ماڵـــەوەدا دەبینێتـــەوە، بیرۆکەیـــەکی شـــێواو و تەمومژاوییـە. وا باشـترە خـاوەن هـیچ شـتێك نـەبین. تەنانەت ڕۆژێك لـە ڕۆژان ئێسکەکانیـشمان لەدەسـت دەدەین. ئەو کاتەی ئێمە تەنیا دەبین، ئاسـتەمە جگـە لە تەنیایی بیر لە هیچ شتێکی تر، بکەینەوە.*

لـه كۆتايـدا ڕۆژ، ماڵەكـە دەسـوتێنێتو لەگـەڵ پورەكەيدا ماڵئاوايی لە ژيانی رابردوو دەكەنو دەست دەكەن بە دۆزينـەوەی ژيـانو ڕاسـتيەكان لـە ڕێگـەی گەڕان، بە دووی وردو درشتييەكانی ژيانەوە.

لـەم ڕۆمانـەدا، نووسـەر توانايـەكی گـەورەی دەرخـستووە لـە وەسـفكردنی سروشـتداو لـەپاڵ پەيوەستكردنی چارەنووسی كەسايەتی ڕۆمانەكـە بـە كەلەپووروو جوگرافيـای ناوچەكەشـەوە، كـە خـۆی لـە دەرياچەو شاخەكانی دەوروبەريدا دەنوێنێت. لەپاڵ ئـەو زمانە شيعرييەی كە زياتر چيرۆكەكەی جوان كـردوەو خوێندنەوەی ڕۆمانەكەشی وەك خوێندنـەوەی شـيعرێك لێ كردووە.

سەرچاوە:

پاشكۆی (بيان الكتب)ی رۆژنامـەی (البيـان)ی ئيمـاراتی. رۆژی ١٨ی يۆليۆی ساڵی ٢٠٠٥.

کۆتاییهێنانی پەیوەندیی خۆشەویستی

گراهام گرین

گراهـام گـرین، ڕۆماننووسـێکی گەورەیـەو گـەلی بەریتانیا بە ڕابەری ئەدەبیی زمانی ئینگلیزیی دەزانن. ڕۆمانەکانی وێنەگـەلێکن، گفتوگـۆ لەگـەڵ خوێنـەردا دەخـولقێننو بـەرەو ئـەو شـوێنو هەسـتو سـۆزانە دەیانگوێزنەوە کە چیرۆکەکەی تیـا چـنراوە. ڕۆمـانی "ئەمریکیە هێمنەکە" ساڵی ١٩٥٨ بە هـەمان نـاوی خۆیـەوە، کرایـە بەرهـەمێکی سـینەماییو لەلایـەن ڕەخنەگرانەوە، ستایش کرا.

ڕەخنەگرە ئەمریکیەکان، لەو دەمـەدا گـرین-یـان بـەوە تۆمـەتبار کـرد کـە لـە ڕۆمـانی ئەمریکیـە هێمنەکەدا کە لە ساڵی١٩٥٥ بڵاو کرایـەوە، هێرشـی

کردۆته سەر وڵاته یەکگرتووەکانو باس لـە ململانێـی نێـــوان ڕۆژنامەنووســێکی بـــەریتانیو بەرپرســێکی ئەمریکی له ڤێتنام، دەکات.

ڕۆژنامەی گاردیانی بەریتانی ئەوەی ڕاگەیانـد کـە ڕۆماننووســی ئینگلیــزی بــەناوبانگ گراهــام گــرین، بـــــەهۆی دیـــــدارو چـــــاوپێکەوتنەکانیەوە لەگـــــەڵ کەسایەتیەکانی وەك فیدڵ کاسترۆی ســەرکردەی کوبـا، هەروەها هاوڕێیەتیشی لەگـەڵ سـەرکردەی نیکـاراگوا (دانیس ئۆرتیگا) {کە وەك چەقۆیەك وابوو بە پـشتی واشینتۆنەوە} بە دژە-ئەمریکا وەسف کرد.

ئەمەو ڕۆژنامەکە ئاماژە بەوەش دەدات: بـە پێـی ئەو دۆکیۆمێنتانەی کە ئاشکرا بوون، لــە ســەروەختی جــەنگی ســارد-دا، لەلایــەن دەزگــا ســیخوڕییەکانی ئەمریکاوە، سانسۆرێکی گەورە خرابووە سەر جمجۆڵو نامەکانی گراهام گرینو ڕێگە نەدراوە بێتە نێـو وڵاتـە یەکگرتووەکانەوە، چونکە بۆ ماوەیەك ئەندام بــووە لــە حیزبــی شــیوعی. هــەر بــە هــۆی بــیرو بۆچــوونە چەپڕەوەکانیشیەوە بوو کە خەڵاتی نۆبڵی نەدرایە.

گراهام گرین له برکهامستد، له ساڵی ١٩٠٤ لـه ئینگلتـەرا لـەدایك بـووەو لـە زانكـۆی ئۆكـسفۆرد خوێندوویـەتی. لـە نووسـینی كورتەچـیرۆكو ڕۆمانـدا بەهرەمەند بووە.

له سـەروەختی جـەنگی جیهـانی دووەم پەیوەنـدی كردووە بەڕێڕەوی دبلۆماسیەتەوە لەڕۆژئاوای ئـەفریقا. له گۆڤاری **سبكتیتورو** پاشان له رۆژنامەی **تـایمز** وەك رۆژنامـــەنووس كـــاری كـــردووە. لـــە بەرهەمـــە بڵاوكراوەكانی:- تاشه بەردی براتیـون ١٩٣٨، هێـزی نەمری ١٩٤٠، بریكـاری تایبـەت ١٩٣٩، وەزارەتـی پایز ١٩٤٣، پیـاوی دەیـەم ١٩٦٥، پیاوەكـەمان لـە هاڤانا ساڵی ١٩٦٨.

ڕۆمـــانی (كۆتـــایی پەیوەندییـــەكی خۆشەویـــستی ١٩٥١)، چـــیرۆكێكی خۆشەویـــستی پڕاوپـــڕە لـــە واقعیەتو وردو درشتیی قووڵو پڕ ئامانج دەگێڕیتەوە.

ناوی ڕۆمانەكە ئاماژەیە بە كۆتایی پەیوەندییـەكی خۆشەویستی، بەم جۆرەش ڕۆمانەكە بە پەیوەندییـەكی خۆشەویستی دەست پێدەكات كە نزیكەی ساڵو نیوێك

دەبێت خۆشەویستییەك لە نێوان **مـوریس بەنـدركس**و **سارا مایلزی خێزانی هێنری**، كۆتایی هاتووە.

پەیوەندییەكــە چــوار ســاڵی خایانــدو پاشــان ســەرلەنوێو لــە جــۆرە پەیوەندییــەكی تــرداو دوای لێكــدابڕانی ســاڵو نیوێــك ســەری هەڵدایــەوە. ئــەم پەیوەندییە تێكهەڵكێش بوو بە ڕووداوەكـانی جـەنگی جیهانی دووەم لە كومون-ی بەریتانیا.

لــەم ڕۆمانــەدا ململانێیــەكی فكــری لــە نێــوان عەلمانیەت و كاسۆلیكیەتدا بەدی دەكرێـت. بنـدركس لەم ڕۆمانەدا نووسـەرێكەو لـە خێزانـی مایـك نزیـك دەبێتەوە بە ئامــانجی لێكۆڵینــەوە لــە بــاری پیــشەیی هێنری كە فەرمانبەرێكی حكومییەو دەكەوێتــە داوی خۆشەویستی سارای خێزانیەوە. لەلای هێنری، بندركس تەنیا هاوڕێیەكی خێزانەكەیە، بەڵام زۆر لەوە زیاتر لـە سارای خێزانیەوە نزیك بوو.

بنــدركس، هێنــری بــە كەســێكی تــەواو تەقلیـدی وەســف دەكـات، كــە زۆربــەی كـات بــە كارەكەیــەوە ســەرقاڵەو هــیچ گرنگییــەك بــە ســارای خێزانــی و

پێداویستیە فکریی وسۆزدارییەکانیشی نادا. ئەمەش وای لە سارا کردووە، پەنا بباتە بەر پەیوەندییەکی ئەوینداری لە دەرەوەی چوارچێوەی هاوسەرگیرییەکەی خۆیداو دان بنێت بە پەیوەندییە پێشینەکانیدا بۆ بندرکس. ئەم ددانپێدانانە، دەبێتە هۆی ئەوەی بندرکسی نووسەر، ئیرەیی لا دروست بێت. زۆر سارای خۆشدەویست، بەڵام ئیرەییە زۆرەکەی، ئازاری دەداو گومانی لا چەکەرە کردبوو و وایلێکرد هەست بە ڕقلێبونەوەی سارا بکات.

بۆیە بەر لە کۆتایی پەیوەندییەکەیان، پێی دەڵێت: *"لام باشترە کە بمرم، یاخود بە مردوویی بتبینم، وەك لەوەی تۆ لەگەڵ پیاوێکی تردا ببینم. من شاز نیم. ئەمە خۆشەویستییەو بۆ مرۆڤ ئاساییە. لە هەر کەسێك بپرسی، ئەگەر تەنها ڕۆژێك خۆشەویستی کردبێت، هەمان شتت پێ دەڵێت"* .

دوای ساڵ و نیوێك لە کۆتایی پەیوەندییەکە، بە ڕێکەوت هێنریی مێردی سارا، بندرکس دەبینێت و

باسی ئەوەی لا دەکات کە گومانی هەیە لەوەی سارای خێزانی، پەیوەندی بە کەسێکی ترەوە هەبێت.

دیسان ئەمە دەبێتەوە هۆی جولاندنی ئیرەیی کۆنی بندرکس، کە پڕاوپڕ بوو لە خۆشەویستی و ڕقلێبوونەوە. بۆیە دەکەوێتە چاودێریکردنی ساراوە.

ئیرەییەکانی بندرکس، دەبێتە شێوازێك بۆ ئازاردانی سارا، بۆیە بە هێنری دەڵێت کە سارای ژنی سەردانی شوقەیەك دەکات کە پیاوێك لەگەڵ خوشکەکەیدا تیایدا دەژی.

بندرکس دواتر تووشی سەرسوڕمان دەبێت کە هێنری سەرجەمی ئەو ناونیشانو وردو درشتییانەی سەردانەکانی سارای خێزانی بۆ لای ئەو پیاوە سوتاندووە. هێنری دان بەوەشدا دەنێت کە ئاگاداری ئەوە بووە کە لە نێوان بندرکس و ژنەکەیدا پەیوەندییەکی خۆشەویستی هەبووە.

هێنری دەڵێت:- *دەمزانی سارا چی دەکات.* بۆیە پرسیار لە بندرکس دەکات: *تۆ بۆچی سارات جێهێشتو پەیوەندییەکەت بچڕاند؟!* لەمەدا بندرکس

لۆمەی هێنری دەکات کە ئەو هۆکاری پچڕاندنی پەیوەندییەکانیان بووە.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا، سارا هەر لە خۆشەویستی بندرکسدا ماوەو بەوەفا بوو بەرامبەر ئەو پەیوەندییە، تەنانەت دوای کۆتاییهاتنی پەیوەندییەکەشیان، ئەو پیاوە کە داوای بەستنی پەیوەندیو هاوسەرگیری لە سارا کردبوو، ڕەتی کردبۆوە، نەك لەبەر خاتری هێنریی مێردی، بەڵکو لەبەر ئەو خۆشەویستییەی کە بۆ بندرکس هەیبوو. دواتر بندرکس ئەم ڕاستییەی لە یاداشتەکانی سارادا بۆ دەرکەوت.

سارا وای دەڕوانی کە خۆشەویستی پەیوەست نییە بە کاتو واقیعو بارودۆخەکانەوە. تەنانەت لە دواڕۆژی پێکەوەبوونیاندا دەڵێت: *پێویست ناکات بترسی، بە یەکترنەبینینمان خۆشەویستی کۆتایی نایەت. خەڵك بە درێژایی ژیانیان خواوەندیان خۆشدەوێت بێئەوەی بیبینن، ئاخۆ وا نییە؟!.*

دوای لێکدابڕانیـــشیان کەوتنـــە ژیـــانێکی پـــڕ لـــە ناسۆرەوە، بندرکس ئەندێشەی ئەوەی دەکرد کـە سـارا لەگەڵ کەسێکی تردایەو ڕقی لێ دەبۆوەو شەش مانگی ڕەبەقی ویست تا توانی ڕوخساری سارا لـە ئەندێـشەی خۆی، دوور بخاتەوە. بەڵام سارا بەزەیی بە مێردەکەیـدا دەهاتەوەو هەر لەبەرئـەوەش دەسـتبەرداری نـەدەبوو. ساراش بەهۆی لەدەستدانی بندرکسەوە لە قەهردا بوو، کەچی بە وەفاو خۆشەویستییەوە بۆی مایەوە. تەنانەت جارێکیـان بڕیـار دەدات مێردەکـەی بـەجێ بهێڵێـتو بچێت بۆ لای بندرکسی خۆشەویستی، بەڵام لەبەر ئـەو بەزەییەی بۆ مێردەکەی هەیبوو، ئەو کارەی نەکرد.

بنـــدرکس لـــە دوای ئـــەوەی یاداشـــتەکانی ســـارا دەخۆێنێتـــەوە، بڕیـــاردەدات لـــە مێردەکـــەی بکـــاتو لەگەڵێـدا بـڕوات، پەیوەنـدی پێـوە دەکـات، بـەڵام تەندروستیی سارا زۆر خراپ ببوو، بۆیە هەوڵی دا کـە نەهێڵێت بندرکس بێت بۆ لای، بەڵام ئەو هەر سور بوو لەسەر ئەوەو داوای لێ کرد لەگەڵێدا بڕوات.

سارا زۆر نەخۆش بوو، بەڵام هەرگیزو تەنانـەت لـە یاداشتەکانیشیدا باسی لە نەخۆشییەکانی نەدەکرد.

سارا دوای هەشـت ڕۆژ لـەو چـاوپێکەوتنە کۆچـی دوایی کرد. سارا مردو مێردەکـەی‌و خۆشەویـستەکەی دڵنـەوایی یـەکتریان دەکـرد. دەڵـێن خۆشەویـستی و ڕقلێبونەوە دوو دیوی یەك هەست‌و سۆزن.

سارا لە خۆشەویستییەکەی بۆ بندرکس و سەرەڕای ناسۆرییەکانی، بڕوای بەوە هێنا کـە خۆشەویـستی بـە کۆتایی پەیوەندییەکی ئەویندارانە، کۆتایی پێنایەت.

سەرچاوە:

پاشکۆی (بیان الکتب)ی رۆژنامەی (البیـان)ی ئیمـاراتی- رۆژی ١٩ی مایو ساڵی ٢٠٠٥.

ئاکیە.. ساڵانی منداڵی

وڵ سوینکا

(ئاکیــە.. ســاڵانی منــداڵی) ڕۆمانێکــەو ســاڵی ١٩٨٦ بە هۆیەوە نوسەرەکەی خەڵاتی نۆبڵی جیهــانیی بەدەست هێنا. وڵ ســوینکا گــرنگترین‌و بــەناوبانگترین نووسەری ئەفریقیە لە لایەن زانکۆی (یل)ەوە دکتــۆرای فەخری لەئەدەبدا پێ بەخشراوە. سوینکا ساڵی ١٩٣٤ لــە (ئــەبیوکوتا)ی باشــوری ئــەفریقا لــەدایك بــووە. یەکەمین هەوڵی لە نووسینی ڕۆماندا لەگــەڵ ســەرەتای چوونە زانکــۆ دەســتپێکردو یەکــەمین چیرۆکیــشی لــە ساڵی ١٩٥١ لە ڕادیۆ پەخش کرا.

سـالّی ١٩٦٠ یەكـەم ڕۆمـانی بـەناوی "سـەمای جەنگەكان"ەوە بلاّو كردۆتەوەو دواتـر ژمارەیـەكی زۆر لە ڕۆمانی تری وەك: ڕاڤەكارەكان، وەرزی ئاژاوەگێڕی، لەناو گومەزدا، ڕەگەزی بەهێز، مـەرگ، زلهێزەكـان ی بەدوادا هات.

سوینكا كۆمەڵێك دیـوانی شـیعری هەیـە كـە لـە نێوان سالاّنی ١٩٦٦ تا ١٩٦٩ بـلاّوی كردوونەتـەوەو هەروەها خاوەن چەند بەرهەمێكی شانۆییە لەوانە شێرو گەوهەر، خێڵی بەهێز، ڕێگا. سوینكا خاوەن كۆمەڵێك توانستی هەمەجۆرە، ڕەخنەگرو ئەكتـەرو دەرهێنـەری شانۆیی ڕادیۆییەو هەمانكاتیش مامۆستای زانكۆیـە. سوینكا، هەنووكە مامۆسـتای زانكـۆی (ئـایف)ە لـە نایجیریا.

ڕۆمـانی ئاكیــە.. سـالاّنی منـدالّی، چـیرۆكێكی ڕاستەقینەی مندالّیی ول سوینكایە، ئەو چیرۆكەیە كە هاوكات بوو لەگەڵ ڕووداوەكانی پێش جەنگی جیهـانی دووەمو دوای جەنگ، لـەو قۆناغـەدا "ول" لـە شـاری ئاكیە لە ڕۆژئاوای نێجیریا دەژیاو تەمەنی تـەنها سـێ

سـالآن بـوو، لـەم ڕۆمانـەدا "ول" ئـەو ڕووداوانـە دەگێڕێتەوە کە بە سەریدا هاتووە هـەتا گەیـشتنی بـە تەمەنی دە ساڵی.

ول، مناڵێك بوو لە پرسیارکردن نەدەوەستا، پرسیار لە هەر شتێك کە بە خەیاڵدا بێـت، پرسـیار لـە دوای پرسـیار، لـە چـاو ئـەو تەمەنـە بـچوکەیدا خـاوەن هوشـیارییەکی گـەورە بـوو و لـە ڕادەبـەدەر خـاوەن خۆشەویستی بوو بۆ زانستو زانینو دۆزینەوە.

ول ئیرەیی بە "تینی"ی خوشکی دەبرد کە دەچێت بۆ قوتابخانەو جیهانێکی جـوانترو فـراوانتری هەیـە لـە جیهانی ئەم، بۆیـە بڕیـار دەدات ئـەمیش بـچێت بـۆ قوتابخانـە. لـە کاتێکـدا هێـشتا تەمـەنی سـێ سـاڵ نەدەبوو.

ول دەڵێت: *جارێکیـان بـە دزییـەوەو لـە ڕێگـای پەنجـەرە کراوەکـانی پۆلەکانـەوە کەوتمـە سـەیرکردنی پۆلەکانو گوێم لە غەڵبە غەڵبی قوتابییـەکان بـوو کـە نەمدەزانی باسـی چـی دەکـەنو هـەر لـەوێوە سـەری قوتابییەکانم دەبینی کە لـە دۆخێکـی وریاییـدا بـوونو*

مامۆستاش لەناو پۆلەکەدا بەدەم وانە وتنەوەوە هاتوچۆی دەکردو قسەی بۆ قوتابییەکان دەکردو ئەوانیش بەوپەڕی وریاییەوە گوێیان بۆ ڕاگرتبوو.

ساتناساتێکیش لەبەشە جیاوازەکانی قوتابخانەکەوە گوێم لە گۆرانی دەبوو، هەندێ جاری تریش ڕاستەوخۆ گوێم لە گۆرانی دەبوو، کە بە هاوەڵی ئاوازی هارمۆنی دەوترا و لەدوای بەرجەستەکردنی سرودە ناوخۆییەکان و داب‌و نەریتە ئاینییەکانیش، پۆل پۆل دەهاتنە دەرەوەو دەکەوتنە یاری‌و بازبازێن.

تینی، بەچوونە قوتابخانە، بووە خاوەن جیهانێکی نوێ لە یاریکردن. تینی بوو بە خاوەن شوێنێکی نوێ بۆ یاریکردن‌و وێنەکێشان. تینی بەیانیان زوو لەخەو هەڵدەستا و یەکێك لە منداڵە گەورەکانی ماڵەکەمان دەیبرد بۆ قوتابخانە. یارییەکانم بەهایان نەمابوو، بەڵام من هەر پێدەکەنیم. سەرەڕای تەنیاییم، داوای ئەوەم نەدەکرد کە بچم بۆ قوتابخانە، بەڵام لە یەکێك لە سپێدەکان لەگەڵ تینی بەخەبەر هاتم‌و دەست‌و پلم شۆردو نانی بەیانیم خواردو سور بووم لەسەر ئەوەی

ئەم جۆرە جل‌وبەرگە بکەمە بەر کە لە جلی قوتابخانەی (تینی) دەچوو و هەندێك لەو کتێبانەم هێنایە خوارەوە کە لە کتێبخانەکەی باوکمدا بوو و گرتمە دەستم‌و لە ژوورەکەی پێشەوە خۆم مات داو چاوەڕوانی دەرچوونی تینیم کرد لەگەڵ هاورێیەکیدا.

دوای چەند خولەکێك کتێبەکانم هەڵگرت‌و بەهێواشی، دوایان کەوتم تا گەیشتمە قوتابخانە.. کەمێك لە لای دەرگاکەوە چاوەڕێم کرد و چوومە تەنیشتی تینی خوشکمەوە. مامۆستا لەکاتی هاتنە ژوورەوەی بۆ پۆلەکە هەستی بە جم‌وجۆڵێکی سەیری قوتابییەکان کرد کە هەموویان بە بوونی من لە پۆلەکەدا پێدەکەنین.

مامۆستاکەش هاوڕێی باوکی ول بوو لێی نزیك بۆوەو لێی پرسی:: ئایا ئەم کتێبانە هی باوکت نین؟ ول وتی: بەڵێ هی باوکمەو من دەمەوێ لێوەی فێر بم. بۆیە مامۆستا بڕیاری دا ناوی ول زیاد بکات بۆ پۆلەکە، داواشی لێکرد هەر کات کە حەزی کرد ئەوجا

بێت بۆ قوتابخانه. واتا بـۆی هەیـە پابەنـد نـەبێت بـە دەوامکردنەوە وەك تینیی خوشکی.

نەخشە ڕەنگاوڕەنگو تابلۆو شتە هەڵواسـراوەکانی سـەر دیـواری ژوورەکـەو قەڵەمـەکانو کتێبـەکانی وێنەکێـشانو وێنـەی ئاژەڵـەکان، زۆر سـەرنجی ول ی ڕاکێشا. ئەمانە وایلێکرد وا وەڵامی مامۆستا بداتەوە: *نا.. من هەموو ڕۆژێك دێم بۆ قوتابخانە.* بە پێچەوانەی زۆربەی منداڵانی هاوتەمەنیەوە، ول قوتابخانەی خـۆش دەویـست. بـە پێـچەوانەیانەوە کـە کاتـەکانیان لـە یاریکردندا بە هەدەر دەدا، ول حـەزی دەکـرد گرنگـی بدات بە باخچەو گوڵو هەموو ڕۆژێـك کـاتی تـەرخان کردبوو بۆ ئەم کارە.

ول هـەر لـە منداڵیـەوە یـاخی بـوو و دەسـەڵاتە باڵاکانی بە هەند وەرنەدەگرت، چ لـە پیـاوانی ئـاینی یاخود لە پیاوە گەورەکانی گوندەکەیان. لە یەکێك لـە کۆبونـەوەکانی گوندەکەیانـدا، کـە هـەموو خەڵکەکـە کۆببوونەوە بۆ بینینی گـەورەترین پیـاوی ئـاینی نێـو گوندەکە، دەبوو هەموان بـۆی بـچەمێنەوە. هـەمووان

ملکەچی ئەم نەریتە بوون، جگە لە ول-ی منداڵ، کە لە بەرامبەر ئەم دیمەنەدا وتی: *نا.. من ناچەمێمەوە بۆ ئەم کابرا نامۆیە، تەنانەت ئەگەر باوك‌و دایکیشم تووڕە بن‌و هەوڵبدەن ناچاریشم بکەن، ئەوا هەر ناچەمێمەوە.*

ول دایکی بە مەسیحییەکی شەڕەنگێز وەسف دەکات، کەس‌وکارەکەشی وەك هەموو ئەو خەڵکە تەقلیدییانە بوو کە منداڵیان بە لێدان سزا دەدا، بەڵام سەبارەت بە باوکی، ول حەزی لەو کتێب‌و ڕۆژنامانە دەکرد کە باوکی دەیخوێندەوە.

ئاکیە.. ساڵانی منداڵی، چیرۆکی منداڵێکی جیاوازە. ئەم منداڵە هەموو وردی‌و درشتییەکی ژیانی خێزانێك دەگێڕێتەوە. لەو ژیانە خێزانییەشەوە بەرەو باسی ژیانی ئابووری‌و کۆمەڵایەتی، بەرەو باسی نەریتی نیشتمان هەنگاوی نا. لە ئاسۆی منداڵیی خۆیەوە، تیشکی خستە سەر ئەو جیهانەی کە هاوکار بوو لە پێکهاتنی ڕۆشنبیرییەکەی لە دەوروبەری حەوت ساڵیی تەمەنیدا.

سەرچاوە: پاشکۆی (بیان الکتب)ی ڕۆژنامەی (البیان)ی ئیماراتی-ڕۆژی ٤ی یۆلیۆی ساڵی ٢٠٠٥

بتوشی جوانکیله

عەزیز نەسین

چیرۆکنووسی تورك، عەزیز نەسین، بە یەکێك لە بەناوبانگترین نووسەرەکانی جیهان لە بواری ئەدەبی تەنزئامێز، دادەنرێت. پێدەچێت خوێنەر سەبارەت بە ئەفراندنەکانی ئەم هونەرە، لای ئەم نووسەرە، کاتێك بە هەڵوێستی ئەم نووسەرە دەزانێت، دووچاری سەرسوڕمان بێت.

لە منداڵیمەوە ئارەزووی نووسینی ئەو شتانەم دەکرد کە خەڵك بخاتە گریان، رۆژێکیان یەکێك لە چیرۆکەکانم برد بۆ خانەی گۆڤارێك، لە بری ئەوەی سکرتێری نووسینی گۆڤارەکە لە خوێندنەوەی چیرۆکەکەدا وەك پێشبینیم دەکرد، دەست بکات بە

گریان، کەچی بۆ ماوەیەکی زۆر قاقا پێکەنیو تەنانەت چاوانی پڕ بوو لــە فرمێسك،کە هـێمن بـووەوە وتـی: دەست خۆش....زۆر باشە، زۆرێکی تر لـەم چـیرۆکانەو بەو شێوازە بنووسەو بۆ گۆڤارەکەمانی بهێنە...

نەسـین دەڵێـت: *ئـەم هەڵوێـستە، لــە بــارەی نووسینەکانمەوە، شتێك بوو کە جێی سەرسوڕمانم بـوو. واتا خوێنەرەکانم، بە خوێندنەوەی چیرۆکەکانم، لە بـری گریان، پێدەکەنین. تەنانەت کاتێکیش وەك نووسەرێکی تەنزئامێز ناسرام، مانای ئەو جۆرە ئەدەبەم نـەدەزانیو دواتر لە ڕێی نووسینەوە زۆرجـار دەپرسـم بنـەماکانی ئەدەبی تەنزئامێز چین؟ دەتوانم بڵێم ئەدەبی تـەنزئامێز کارێکی زۆر جدییە.*

عـەزیز نەسین لە دەوروبەری جەنگی جیهانی یەکەمو لە ساڵی١٩١٥ لە ئەستەنبوڵ لـەدایك بـووەو نزیکـەی ١٠٠ کتێبی بەچاپ گەیانـدووە، ڕۆژی چوارشـەممە ٥ی یۆلیۆی١٩٩٥ لە دوای نیوەشەو پاش تەمـەنی هەشـتا ساڵ کۆچی دوایی کرد.

نەسین هەر لە سەرەتاوە نووسەرێکی یاخیو دژ بە بیرۆکراتیەتو دیکتاتۆریەت بووە. ژیانی خوێندنی لە دەوروبەری پەیوەندیکردنی بە قوتابخانەی سەربازییەوە دەست پێکردووە. کە تاکە ڕێگەی هەژاران بوو بۆ بەردەوامبوون لە خوێندندا. دوای دەرچوونی بۆ ماوەیەکی کەم، وەك ئەفسەرێك کاری کردو دواتر لە ساڵی ١٩٤٥ دەستی لەکار کێشایەوەو دەستی دایە نووسین. هاوکاری کردووە لە دەرکردنی ژمارەیەك ڕۆژنامە، کە یان لە لایەن حکومەتەوە دادەخران، یاخود بەهۆی نووسینە ڕەخنە ئامێزەکانییەوە، لێی دەردەکرا.

کارێکی زۆری کردووەو لە زۆربەیان شکستی هێناوە. پاشان لە ساڵی١٩٤٦ لەگەڵ هاوڕێی نووسەری (سەباحەدین عەلی) ڕۆژنامەیەکی ڕەخنەییان بەناوی (مارکوباسا) بڵاوکردەوە کە بووە جێی ڕەزامەندی خەڵکێکی زۆرو چەند ساڵێك بەردەوام بوو. کە دواتر بەهۆی فشارو سانسۆری زۆرەوە لەلایەن حکومەتەوە، بۆ تاهەتایە، داخرا.

عــەزیز نەســین، نزیکــەی شەســت کتێبــی بــواری کورتەچیرۆك، هەشتا ڕۆمــانو شــانۆگەری، کتێــب لــە بارەی چــیرۆكو سەرگوزشــتەی ژیــانی، بڵاوکردۆتــەوەو سەرجەم کتێبەکانی خاوەن ئەفرانــدنو جیــاوازینو بــۆ زیاتر لە بیست زمان وەرگێڕراونو شانۆگەرییەکانیــشی لە حەوت دەوڵەتدا نمایشکراون.

لە بەناوبانگترین بەرهەمەکانی لەبواری ڕۆماندا کە خۆی تێپەڕاندو وەك نووســەرێك جێپەنجــەی خــۆی لــە بــواری پــەیبردن بــە جیهــانی نــاوەوەی ژنو قــسەکردن لەسەری، خستەڕوو، ڕۆمانی (بەتوشی جوانکیلە)یە کە لە سەرەتای ساڵی ١٩٥٥ بەشێوەی زنجیرە لە ژمارەیەك ڕۆژنامەدا بڵاوکرایەوەو دواتر لە شــێوەی کتێبێــك لــە ساڵی ١٩٧٣و دوای چەند چاکسازییەك بڵاوی کردەوە.

بتوش، ژنی جیاوازییەکانە. ژنێکە کە کۆمەڵگە لە منداڵیەوە تێکی شکاندووە. لە پاکیزەیی منداڵیــشیان داماڵیوە.. لە ڕوانینی ئەم ئافرەتەدا بۆ جیهان، هەست بە بێهیواییو نائومێدییەکی زۆر دەکرێت. هەســت بــە ڕۆتینی دووبارەبوونــەوەی ژیــانی خــۆی دەکــاتو وەك

خۆی دەڵێت: *بە بۆچوونی من شتەکان هیچ بەهایەکیان نییە.* ئەمە ئەو پاڵەوانە ئەفسانەییەیە کە بەچەندین ناوو کەسایەتی هەمەجۆر ناسراوە.

یەکێك لە بنەماکانی سەرکەوتنی ئەم ڕۆمانە، ئەوەیە کە نەسین گێڕانەوەی ڕوداوەکانی بەجێ هێشتووە بۆ دەوروبەری دەرەوە، کە بە پێی تێڕوانینو ئاستی کەسێتیە جیاوازەکانە. بەو پێیەش کۆمەڵگە وەك ئافرەتێکی جوانی نەرجسیو بەندی ئارەزووەکانی و وەك هەڵوەدایەکی پارەو دەسەڵات، وێنەیان کردو هەمیشە جێی گرنگیدانی هەمووان بوو.

سەبارەت بە جیهانی هاوڕەگەزەکانیشی، واتا ژنان، بیرو بۆچوونەکانی ژنان لە بارەی بتولەوە پۆلێنی دوو بەرە بوون، بەرەیەکیان بەهۆی هەڕەشەکردن لە پێگەیانو فریودانی مێردەکانیان لە دژی بوون. بەرەکەی تریشیان لە ڕوانگەی ئەوەی هاوکاری دەکردن لە چوونە ناو جیهانی پیاوانو پێزانینی ئەو شێوازانەی کە پیاوی پێ کێش دەکرێتو دەتوانن مێردەکانیان بپارێزن، پاڵپشتیان دەکرد.

ئەمەو لەلایەن چینی نێوەندیشەوە بە سیمبولێکی نیشتمانی وێنە دەکرا، کە خزمەت بە وڵاتو ژمارەیەکی زۆری بێنەوایانو نەدارەکانی دەکرد.

سەرچاوە:

پاشکۆی (بيان الكتب)ی رۆژنامەی (البيان)ی ئیماراتی

زەردەخەنەیەك

فرانسواز ساگان

رۆماننووسو نووسەری شانۆی فەرەنسی فرانسواز ساگان لەکاتی دەرکەوتنی یەکەمین ڕۆمانی بەناونیشانی (سپێدە باش ئەی پەژارە) ساڵی ١٩٥٤ ناوبانگێکی جیهانی فراوانی بەدەست هێنا.

ئەم نووسەرە ئەفرێنەرە، ساڵی ١٩٣٥ لەدێی کاجارك لە باشوری فەڕەنسا لە خێزانێکی بۆرژوازی لەدایك بووە. بە دیاردەیەکی ئەدەبیو گرنگترین ئەو دیاردانە دادەنرێت کە فەڕەنسا لە چەرخی بیست بەخۆیەوە بینی. هەرچەندە ڕۆمانی یەکەمی لە دەوروبەری تەنها حەوت هەفتەو لە هاوینی دووەمین ساڵی خوێندنی لە زانکۆی سۆربۆنو لەپاش کەوتنی لە تاقیکردنەوەکاندا، نووسی.

ناوی ڕاستەقینەی خێزانەکەشی بریتیە لە (کورایز)، بەڵام خۆشەویستیی زۆری بۆ ڕۆمانی مارسیل برۆست، بە ناوی (گەڕان لە کاتی لەدەستچوودا)، وای لێکرد ناوی ساگان وەك نازناوێکی هونەری هەڵبژێرێت بۆ خۆی کە هەمانکات ناوی یەکێك لە کەسایەتیەکانی نێو ڕۆمانەکەشە. ئەم ڕۆمانەو ڕۆمانی (زەردەخەنەیەك)، کە لە ساڵی ١٩٥٦ بڵاو کرایەوە، وای لێکرد بەناوی نەوەی خۆی (تازە پێگەیشتووان)ەوە قسەبکات.

ساگان، وەك زۆربەی ئەدیبەکانی هاوچەرخی خۆی، بە هۆی ئەوەی بە جۆرێك ئەوروپاو بەدیاریکراوی فەڕەنسا، پاش جەنگی دووەمی جیهان شۆڕشێکی گشتگیری بەسەر بەهاو بەندە بەسەرچووەکاندا، بەخۆوە دەبینی، ژیانێکی هەژارانەی لە نمونەی سیمۆن دو بوڤوارو سارتەرو چەندانی تر، بەسەربرد.

ساگان بەوە ناسرابوو کە خۆشەویستییەکی زۆری هەبوو بۆ ژیانو خێرا لێخوڕینی ئۆتۆمبێل. بۆیە ئەمە دووچاری ڕووداوێکی ئۆتۆمبێلیشی کرد، کە وەخت بوو بەهۆیەوە ژیان لەدەست بدات.

سـالّی ۱۹۵۸، شـووی کـرد بـه (گـای شـولر)ی بڵاوکەرەوەو دوای دوو ساڵ لێی جیا بۆوەو دواتـرو لـە ساڵی ۱۹۲٦ شووی کرد بـه پەیکەرسـازی ئـەمریکی (روبرت ویستهۆڤـ)و منداڵێکی لێ بوو و دواترو پـاش تێپەڕینی دە ساڵ، لەیەکتری جیابوونەوە.

ساگان نزیکەی ٤٠ ڕۆمانو شانۆگەریی نووسـیوەو لـە سـاڵی ۱۹٦۰یـشەوە خـۆی تـەرخان کـردووە بـۆ نووسینی شانۆگەری، سەرەڕای بـەهێزیی بابەتـەکانیو جیاوازی دایەلۆگەکانی لە قووڵیو گاڵتەئامێزی، بەڵام سەرکەوتنێکی خاکەڕاییانەی بەدەست هێنـاو ئەمـەش وایلێکرد کە بگەڕێتەوە بۆ جیهانی ڕۆمان-نووسین.

گرنگترین ڕۆمانەکانی بریتین لە: (سپێدە باش ئـەی پەژارە)، (زەردەخەنەیەك)، (لە مـانگێکی سـاڵێکدا)، (پەڵـە هـەورە جوانـەکان)، (بەرگـە وەنەوشـەییەکەی فالانتاین). سەرەڕای ئەمانە چەندین وتاریشی نووسیوە کە پێشتر لە ڕۆژنامەکاندا بڵاو کرابوونەوە.

زۆربەی کەسێتیی نێو ڕۆمانـەکانی، بـە تـەنیاییو بێ-هیواییو بێزاری لە پەیوەندییـە ئەوینداریيەکانـدا

جیادەکرێنەوە، کە وایان لێدەکات بەهەر شێوەیەك بێت بگەڕێن بەشـوێن چـێژدا.جێـی باسـە هـەموو ئەمانـە کاریگەری گەورەی هـەبوو بەسـەر ژنـە نووسـەرەکانی دوای خۆیەوە.

ڕۆمانی "زەردەخەنەیەك" وێنەی حاڵەتی دەروونـی دوو کەسایەتی دەکێشێت کە هەریەکان بـە بێزارییـەوە هەوڵ دەدەن بۆشایی سۆزداریی یـەکتر پڕبکەنـەوە. لـە ڕێی ئەم هەوڵدانەشەوە خەریکە ژیـانی کەسـێتیەکانی دەوروپشتیان تێك دەدەن.

دومینیکـی پاڵـەوانی ڕۆمانەکـە خوێنـدکارێکی قۆزەو لە زانکۆی سۆربۆن دەخوێنێتو دیلی هەر یـەك لە دایكو بـاوکێتی کـە دووچـاری نەخۆشـی دەروونـی بوونو ڕۆژگارێکی درێـژ لـە حاڵـەتی پرسـەدا دەژیـن بەهۆی کۆچـکردنی کوڕێکیانـەوە کـە لـە ڕووداوێکـی ئۆتۆمبێلدا، لەناو چووە. هـەروەها دومینیـك، دیلـی بیرترانـد-ی دەستگیرانیـشێتی کـە گرنگـی تـەواوەتی نادات بە خەونو خواستەکانی.

گرێی ڕۆمانەکەش لەو چاوپێکەوتنەدا دەردەکەوێت کە بیرتراند، دەسگیرانەکەی (واتا دۆمینیك) بە مامو ئامۆژنی دەناسێنێتو لە یەکەم ساتی چاوپێکەوتنەکەشدا دومینیك هەست بە مەیلێك دەکات بۆ ئەو دوو کەسێتییە، ئەویش لەبەر چەند هۆکارێك. (لوك)ی مامی دەستگیرانەکەی کەسێکی زۆر کەشخەو جوانەو وەك کەسێکی بڕوابەخۆ دەردەکەوێت. ئەمە جگە لەوەی کە مێبازیشە، هەمانکات (فرانسواز)ی خێزانی (واتا ئامۆژنەکە) کەسێتییەکی سادەو بێئاگایە لە کێشە سۆزدارییەکانی مێردەکەی.

دومینیك لە ڕێگەی گرینگیدانی تەواویەوە بە (لوك)ەوە، هەوڵ دەدات بۆ ئەو خۆشەویستییە بەدەست بهێنێتەوە کە لەخێزانەکەیدا ونی کردبوو. لە کاتێکدا (لوك) وەك نێچیرێکی باش لێی دەڕوانێت. سەرەڕای ئەوەش بە شێوەیەکی پێشبینینەکراو پەیوەندییەکانی نێوانیان گەشە دەکات.

لەو کاتەشدا دومینیك لە فرانسوازی خێزانی لـوك نزیك دەبێتەوەو وەك دایکی دووەمی خـۆی مامەڵـەی لەگـەڵ دەکـاتو کـە ئـەویش لـەکاتی جیابوونـەوەی دۆمینیك لە بیراتراند، داکۆکی لە دومینیـك دەکـات، هەروەك چۆن جلو بـەرگی بـۆ هەڵدەبـژێرێتو ڕەیـن-کۆتێکی سوریشی وەك دیارییـەك پێـشکەش دەکـات. دومینیك، ئەو بایەخو خۆشەویستییە بە ڕەزامەنـدیو گرنگییـەوە وەردەگرێـتو لـە ناخۆشـیو ململانـێ دەروونیەکانی زیاد دەکاتو وردە وردە پەیوەندیـەکانی نێوانیان سیفەتی دایكو کچ وەردەگرێت.

دومینیك ئەو بایەخە گەورەیـەی کـە لـە هـەموو لایەك پێی دەدرێ، بە شتێکی خۆش دەزانێـتو هـەوڵ دەدات بـەرەنگاری هەسـتو سـۆزەکانی بێتـەوە لـە بەرانبەر لوکدا، یـان هـیچ نـەبێت پـشتگوێیان بخـات ئەویش لە ڕێگەی گەڕانەوەوە بۆ دەسـتگیرانەکەی، بـۆ ئەوەی لۆکیش لە خودی خۆی بپارێزێت.

کاتێکیش کە برتراند دەچێتە ماڵی دۆمینیکـەوە، دایکی دومینیك وا هەست دەکات کـە بیرترانـد کـوڕە ونبووەکەیەتی، ئەمەش وای لێدەکات، هەڵبێت.

ئـــەم هەڵوێـــستە تـــوڕەیی‌و بێـــزاری دومینیـــك دەوروژێنێت چونکە بیرتراند ئـەوە ڕەت دەکاتـەوە کـە جارێکی تر دایکی دۆمینیك ببینێتەوە، ئەمەش وا لە دومینیك دەکات کە سەرزەنشتی دایکی بکات کە بـۆ جارێکی تر ژیانی لیَ تێکدایەوە.

لە کاردانەوەی ئەمــەدا، بانگهێـشتێکی لـوك بـۆ هاوەڵیکردنی بۆ ماوەی هەفتەیـەك بـۆ ڕیفـیرا، قبـوڵ دەکات. کە بەرنامەی گەشتەکەی پێـدەڵێت دومینیـك لێی تووڕە دەبێت‌و ئەوە ڕەت دەکاتەوە کە گەشتەکەیان هاوشێوەی ئەو گەشتانە بێت کە پێشتر لەگەڵ ژنانی تر کردوویەتی.

لوك، بەو هێزە کەسـێتییەوە نـەیتوانی دومینیـك کۆنترۆڵ بکاو سەرنجی بۆ لای خـۆی ڕابکێـشێت. بۆیـە کاتێك دەیبات بۆ ڕاوەماسـی، بـە تـەواوی خـۆی لـە بەردەم بـارودۆخێکی جیـاوازدا دەبینێتــەوە شـتی وای

نـەكردووە. بـە سەرسـامیەوە لـە خـۆی دەڕوانێـت وا ڕاوەسـتاوە لـە بەرامبـەر ڕووبارێكـداو كەرەسـتەی ڕاوكردنی ماسی بەدەستەوەیەو لەو گۆڕانكارییە سەری سوڕماوە كە (دومینیك) بە سەریدا سەپاندویەتی.

لـە دەوروبـەری ئـەو هەفتەیەشـدا دومینیـك سەرجەمی ئەو شتانەی لە ناخیدایە كـە پەیوەسـتن بـە كردەوەكانی منداڵی خۆیەوە سەر هەڵدەدەنو بڕوا بـەوە دەهێنێـت كـە (لـوك)ی ڕاسـتەقینەی دۆزیوەتـەوەو ئەمـەش وا دەكـات بكەوێتـە داوی خۆشەویـستیی لۆكەوە. كە دەگەڕێتەوە بۆ پاریس ئەم خۆشەویستیە، زۆری دەترسێنێت، بۆیە دەیشارێتەوە. بەڕێكـەوت لـە یەكێك لە قاوەخانەكاندا، لۆك بە هاوەڵیی ئـافرەتێكی گـەنج دەبینێـت، نائاگایەنـە بـەرەو ڕووی شـەقامەكە هەنگاو دەنێتو ئۆتۆمبێلێك لێی دەدات.

لـوك كـە بـە جـۆرێكی تایبـەت دۆمینیكـی خۆشدەویـست، بـە بـوراوەیی لەباوەشـی دەگرێـتو دەیباتەوە بۆ لای ئەو مرۆڤەی كـە دەتوانێـت هـەموو شتەكان لە ژیاندا چارەسەر بكات، ئەویش فرانـسوازی

خێزانیـــەتی. کـــە فرانـــسواز لـــە دەروازەی دەرگاکـــەی ماڵەوە بەم دیمەنەوە دەیانبینێت کە کچە بووراوەکە بـە باوەشـی لۆکەوەیـە، ڕاسـتەوخۆ حەقیقـەتی سروشـتی پەیوەندی نێوان ئەم دوو کەسێتیە درك پێ دەکات کـە ئەم بە وەفادارییەوە خۆشی دەویستن.

بە ساتی ململانێی سۆزداریی دامـاڵراو لـە وشـەو بەرامبـەر بـە ترسـی لـوكو لـە هەسـتی تاوانبـاریو داڕوخـاوی دەروونیـی خـۆی (فرانـسواز)، چـنینی ڕۆمانەکە دەگاتە ترۆپك.

لوك کـچەکە دەخاتـە سـەر قەرەوێڵەکـەو بـەجێی دەهێڵێت، تاوەکو فرانسوازی ژنو دایكو هاوسـەر، لـە تەنیشتیەوە دابنیشێت. لێرەشدا گرنگیـدانی فرانـسواز بە دومینیك دەگەڕێتەوە بۆ لەدەسـتدانی کـچێکی لـە ڕابردوودا.

فرانسواز لەکاتی هۆشهاتنەوەی دومینیکـدا، لێـی ناشـارێتەوە کـە ئـەو ئاگـاداری پەیوەندییـەکانی مێردەکەی بووە لەگەڵ ژناندا، بەڵام ئەمـە لـە کـچێك قبـوڵ ناکـات کـە وەك کـچی خـۆی خۆشـی دەوێـت.

هەمانكاتیش دومینیك درك بەوە دەكات كە ئەم خۆشەویستیی دایكایەتیەی بۆ تاهەتایە لەدەست دا.

لێرەوە ڕووبەڕووبونەوەكان ڕوو دەكەنە لوكو لای ژنەكەی دان بەوەدا دەنێت كە ئەو تەنها كەسێكی لاوازو لەخۆباییەو لەڕێی فرمێسكە زۆرەكانیەوە تكای لێدەكات كە لێی خۆشبێت. بەمە وا لە فرانسواز دەكات دوودڵ بێت لە بەجێهێشتنی.

دومینیك دەگەڕێتەوە بۆ ماڵی خێزانەكەی، كە خۆشەویستی تێدا نەماوەو مەرگی تێدا نیشتەجێ بووە، بڕیاری سەفەركردن دەداتو دەگەڕێتەوە بۆ زانكۆو سەرلەنوێ دەگەڕێت بەشوێن بیرتراندا. دەچێتە تەنیشتیەوە، بێئەوەی تاكە وشەیەكیش بدركێنێت.

دەگەڕێنەوە بۆ لای یەكتری، بەڵام لە خاڵی سەرەتاوە دەست پێ دەكەنەوە. نە ئەو دەتوانێت بە هیچ شێوەیەك ئەو هەموو بۆشاییە دەرونییەی دومینیك پڕ بكاتەوەو نە دۆمینیك-یش هەرگیز بە مانای ڕاستەقینە بەختەوەر دەبێت.

ئەم ڕۆمانەش وەك ڕۆمانەکەی یەکەمی لە ساڵی ۱۹۵۸ کرا بە فیلمی سینەمایی و سەرکەوتنێکی گەورەی بەدەست هێنا لە فەڕەنسا.

سەرچاوە:

پاشکۆی (بیان الکتب)ی رۆژنامەی (البیان)ی ئیماراتی

شالیماری لێبووك

سەلمان روشدی

سەرلەنویێ ناوی ڕۆماننووسی بەریتانی بە ڕەگەز هیندی "سەلمان روشدی" دەدرەوشێتەوە، کە لە هەشتاو نەوەدەکانی چەرخی پێشودا کێشەیەکی گەورەی نایەوە بە بڵاوکردنەوەی ڕۆمانی "ئایەتە شەیتانییەکان"، کە پەیوەندییە دیبلۆماسییەکانی نێوان بەریتانیاو کۆماری ئیسلامی ئێرانی لەناو برد.

درەوشانەوەی ئەمجارەی ناوی سەلمان روشدی، لەوەی پێشووی جیاوازە. سەرەتاکانی ئەمجارەی لە هۆڵەنداوە دەستیپێکرد نەك لە بەریتانیاوە. ئەویش بە بڵاوکردنەوەی ڕۆمانێکی نوێی بەناوی "شالیماری لێبوك"، کەیەکەمین ڕۆمانیەتی بەشێوەیەکی ئاشکرا باس لە ئیسلام بکات. پێشتر لە ساڵی ١٩٨٨،

ڕوشدی، رۆمانی "ئایەتە شەیتانییەکان"ی بڵاوکردەوەو گفتوگۆیەکی بەرفراوانی لە نێوەندە ئیسلامییەکاندا دروستکرد. بەتایبەت لەنێو کۆماری ئیسلامی ئێران کە ئەو کاتە خومەینی ڕابەری شۆڕشەکە بوو و هێشتا لە ژیاندا بوو.

وەرگێڕراوی ڕۆمانی "شالیماری لیبوك"، بەر لە زمانی ئینگلیزی بە زمانی هۆڵەندی بڵاوکرایەوە، کەسیش نازانێت بۆچی چاپی یەکەمی بە هۆڵەندی بەر لە ئینگلیزی، بڵاوکرایەوە.

بێگومانیش هەموو ئەو کەسانەی کە ڕۆمانەکەیان لە کتێبخانەکانی هۆڵەندا کڕی لە خودی خۆی، یان لە خاوەنی کتێبخانەکانیان دەپرسی کە بۆچی یەکەمجار بە زمانی هۆڵەندی ئەم رۆمانە بڵاوکراوەتەوە؟

وەڵامی ئەم پرسیارەمان لەلا نییە، بەڵام ئەوەی جێی گومان نییە کە لە پرۆسەی فرۆشتن و کڕینی ئەم ڕۆمانە نوێیەدا کۆمەڵێك سەرئێشەو ڕووبەڕووبوونەوە دوچاری سەلمان روشدی دەبنەوە. چونکە پێشتریش لە کاتی بڵاوکردنەوەی ڕۆمانی "ئایەتە شەیتانییەکان"دا

دووچاری ڕووبەڕووبوونەوەی زۆر بۆوە. ئەو دەمە خومەینی و پیاوانی ئاینی ئێران، فەتوای کوشتنی روشدیيان داو خوێنیان حەلاڵ کرد. بەپێی ڕاپۆرتە ڕۆشنبیرییەکانی ئێران لە ساڵی ١٩٨٨دا، باس لەوە دەکرێ کە ڕۆمانەکەی سەلمان روشدی کەسێتی "محەمەد"ی پێغەمبەرو قورئانی پیرۆزی لەکەدار کردووە. ئەمە وای کرد زۆرێك لە سەرکردە ئێرانییەکان وا دابنێن کە ڕوشدی شتە پیرۆز و بیروباوەڕە ئیسلامییەکانی پێشێل کردووە.

سەیر ئەوەیە ئەوانەی بڕیاری کوشتنی روشدی-یان دەرکردبوو ڕۆمانەکەیان نەخوێندبۆوەو گوێیان بە ڕوونکردنەوەکانی نووسەر نەدابوو کە ئەو کات گوتبووی کە ئامانجی لە ڕۆمانەکە لەکەدارکردنی موسڵمانان یاخود بیروباوەڕو تەنانەت دامودەزگا پیرۆزەکانیان نییە.

هەربۆیە سەلمان ڕوشدی ناچار بوو لە مانگی شوباتی ١٩٨٨ەوە و تا ئەمڕۆش بە خۆحەشاردراوی

بژی، نەبادا لەبەرامبەر ئەو پاداشتەی کە بۆ کوشتنی تەرخانکراوە کە بڕی "٢/٨"ملیۆن دۆلارە، بیکوژن.

ناوەڕۆکی ڕۆمانەکەو نووسەرەکەشی لە کۆتایی هەشتاکان و سەرەتای نەوەدەکان، بووە یەکەم ڕووبەڕووبوونەوەی مەیدانیی فیکری و سیاسی نێوان ڕای گشتی ڕۆژئاواو ڕای گشتی جیهانی ئیسلامی. بە تایبەت کۆماری ئیسلامی ئێران، کە زیاد لەوانی تر سوور بوو لەسەر بێدەنگنەبوون لەم کارە. سەرکردە ئاینییەکانی ئێران هانی سەرکردە ئیسلامییەکانی وڵاتانی تریان دەدا بەوەی کە ئەم کارە شەیتانییە "بە گوزارەی خۆیان" سەرەتایە بۆ ململانێی شارستانییەکان، یاخود ململانێی ئاینەکان پێکدەهێنێت.

ئێستاو پاش ڕوداوەکانی ١١ی سێپتەمبەری وڵاتە یەکگرتووەکان لەپاش ئەو کارە تیرۆریستە زۆرو زەوەندانەی کە فێندەمینتاڵە ئیسلامیەکان لە زۆربەی ناوچەکانی ڕۆژئاوا پێی هەڵدەستن و پاشئەوەی کە ڕەخنەگرتن لە ئیسلام و ڕووبەڕوبوونەوە لەگەڵی، بۆتە

فۆڕمێکی بەردەوام لە فۆڕمەکانی ڕووبەڕووبوونەوەی فکری نێوان ڕۆژئاواو هێزە ئیسلامییە توندڕەوەکان، بە سەرکردایەتی ئوسامە بن لادن و هێزە بڵاوەکانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یا لە عێراق بە سەرکردایەتی زەرقاوی، بە نهێنی و بە ئاشکراو بە شێوەی ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ لەگەڵ پاشماوەی سەرکردە پێشینەکانی "سەدام حسێن"، ململانێی ڕۆژئاوا دەکەن.

سەلمان روشدی، لە ڕۆمانە نوێکەدا ڕێڕەوێکی تری پێچەوانەی ڕۆمانی ئایەتە شەیتانییەکان دەگرێتە بەر، چونکە "شالیماری لیبوك" ڕۆمانێکە دژ بە توندڕەویی ئیسلامی و ڕووداوەکانی ناوەوەی ڕۆمانەکە بە میتۆدی ئیدانەکردنی توندڕەوی، ڕێکخراوە.

وەك زۆرێك لە بەرهەمەکانی تری ڕوشدی، ڕۆمانی "شالیماری لیبوك" لە شکڵی بونیادو لە شێوازی گشتیدا پشت بە زنجیرەیەك چیرۆکی هەمەجۆری لەبارو هەمانئاست و هاوشێوەوە دەبەستێت، وەك چۆن ئاماژە بە چیرۆکی ترو ڕووداوی مێژوویی دەدات لە نێو

ڕۆشنبیرییە هەمەجۆرو ناوچە جیاوازەکاندا.. هەروەك ڕۆژنامەنووسی هۆڵەندی "میشیل هۆنبك"دەڵێت: *گرێچنەی سەرەکی نێو ڕۆمانەکە سادەو ڕوونە، ڕۆمانەکە باس لە چوار کەسێتی دەکات. ژیانیان سیمبۆلێکە بۆ ئەو پەیوەندییە مێژووییانەی کە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا پێکەوە گرێدەدات و بە توڕەیی ئێستای موسڵمانان کۆتاییهات.*

ڕووداوەکانی نێو ڕۆمانەکە، لە هەرێمی کشمیر ڕوودەدەن، بۆیە ڕوومالّی زۆربەی ئەو ڕووداوە مێژووییە هاوچەرخانە دەکات کە ئەم هەرێمە بە خۆیەوە بینیویەتی، کە هندو پاکستان ململانێیانە لەسەری.

"شالیماری لیبوك"و هاوسەرە جوانەکەی کە ناوی"بون"ە، ئەکتەرن لە یەکێك لە تیپە شانۆییە ناوخۆییەکانی کشمیرو بە سودوەرگرتن لە داستانە هندییە کۆنەکان، نمایش پێشکەش دەکەن. "ماکس ئۆفیلیۆس" باڵیۆزی ئەمریکایە لە هندو دوای ئەوەی "بون" لە نمایشێکدا دەبینێت سەما دەکات، دەکەوێتە داوی خۆشەویستییەوەو "بون"یش لە بەرامبەر

سەروەت و سامان و پلـەو پایـەی بـاڵیۆزی ئـەمریکا، هاوســـەرەکەی بەجێــدەهێڵێتو لەگــەڵ باڵیۆزەکــەی ئەمریکا دەچێتە شاری "دلهـی"و کـچێکیان دەبێـت و ناوی دەنێن "ئەندیا". پاشـئەوەی بـون، جوانییـەکانی لەدەســـت دەدات و موعتـــاد دەبێـــت بـــە مــاددە بێهۆشــکەرەکان، باڵیۆزەکــە بــەجێی دەهێڵێـتو بــون دەستبەرداری منداڵەکەی دەبێت.

بارودۆخی "بون"ڕوو لە گۆڕان دەکات. لە کۆتاییدا بون دەگەڕێتەوە بـۆ گوندەکـەیان و لــەوێ خێزانەکـەی نایگرنە خۆیان و حاشای لێدەکەن، بۆیە پاشماوەی ژیانی بە بێکەسی و گۆشەگیری دەباتە سەر.

هەمانکات شـالیمار، ئـەم هەڵوێـستەی بـاڵیۆزی ئەمریکا، بە تونـدی کـاری لێـدەکات، چـونکە تـەنیا هاوسەرەکەی داگیرنەکردووە، بـەڵکو ئـەو منداڵەشـی بردووە کە ئەم بـە کـچی خـۆی دەزانـی، بۆیـە بـەڵێن دەدات هەرسێکیان بکوژێت. لێرەوە شالیماری لێبــوك دەبێتە تیرۆریست و کەسایەتییە پاکیزەییەکەی دەبێتـە ترس و سام. "شالیماری لێبوك" پەیوەندی دەکات بـە

سەربازگەیەکی توندڕەوی ئیسلامییەکانەوە کە دەیانەوێت کشمیر ڕزگاربکەن و پاش ٢٤ساڵ شالیمار باڵیۆزەکەی ئەمریکاو "بون"ی هاوسەری دەکوژێت. بەڵام کچەکە بە شێوەیەکی سەیر لەو تۆڵەسەندنەوەیە ڕزگاری دەبێت و لەژیاندا دەمێنێتەوە.

ناوەڕۆکی ڕۆمانەکە ڕوونەو ئاماژەیەکی ڕوونە بەوەی کە توندڕەوە ئیسلامییەکان بە شێوەیەکی سەرەکی هەست بە توڕەیی دەکەن و وا خۆیان دەبینن کە سووکایەتییان پێکراوەو ئاین لێرەدا تەنیا پاساوێکە کە شەرعییەت دەدات بە ئارەزووی تۆڵە.

"هونبك" جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە ڕۆمانە نوێکەی "روشدی" گاڵتە بە توندڕەوە ئیسلامییەکان دەکات و بە لیبوك ئاساو تینووی تۆڵەسەندنەوە پێناسەیان دەکات، بەڵام خۆی لە قەرەی پیرۆزییەکان نادات وەك لە ڕۆمانی "ئایەتە شەیتانییەکان"دا کردی. بۆیە پێناچێت هەمان کاردانەوەی توڕەیی لە نێوەندە ئیسلامییەکاندا دروست بکات.

پرسیاری گرنگ ئەوەیە کە ئایا ئەو ئیسلامییانەی کە خوێنی ڕوشدییان حەڵاڵ کردووە، بەردەوام دەبن لە ڕاوەدوونان و بێزارکردنی بە تارماییەکانی مەرگ، یاخود گەشتەکەی لەم ڕۆمانە نوێیەدا دەبێتە کردنەوەی هیوایەکی نوێو دووری دەخاتەوە لە هەڕەشەی توندڕەوە ئیسلامیەکان و دەربازی دەکات لەو گرێ ئاڵۆزەی نێو تۆڕی جاڵجاڵۆکەی ڕێکخراوە تیرۆریستیە نێودەوڵەتیەکان.

بەڵام بە خێرایی ئەوە دەبینینەوە کە "سەلمان روشدی" بەردەوامی دەدات بە ڕەخنە بەهێزەکانی، کاتێك سەرلەنوێ جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە "ئیسلام پێویستی بە ڕیفۆرم هەیە، تاوەکو لەگەڵ چەرخی نوێدا بگونجێت".

سەلمان ڕوشدی لە وتارێکدا کە لە ڕۆژنامەی "تایمز"ی بەریتانی بڵاو کراوەتەوە دەڵێت: *"راڤەکارییە گشتگیرو زۆرەکان کە بۆ قورئان کراون، دەبێتە هۆی پەیوەندییەکی باشترو گۆشەگیرییەکانی کۆمەڵگەی ئیسلامی لەناو دەبات. ڕوبەڕووی ئەو ئایدۆلۆژیایەی*

جیهـادیش دەبێتــەوە کــە بــووە هــۆی تەقینــەوەکانی لەندەن. ڕوانین لە قورئان بەو سیفەتەی کە بــۆ هــەموو ڕۆژگارێــك دەشــێت یــان دەگونجێــت، ئیــسلام و موســوڵمانەکان دەخاتــە نێــو زینــدانێکی ئاســنینی دۆگماوە. وا باشترە وەك دیکۆمێنتێکی مێژوویی لێــی بڕوانــرێ. ئەگــەر هــاتو قورئــان وەك دیکــۆمێنتێکی مێژوویی تەماشاکرا، ئەو دەمە شــیاوە بــە شــێوەیەك ڕاڤەبکرێت کە لەگەڵ بارودۆخی نوێ و چــەرخی نوێــدا بگونجێت. ئەوکاتەو بۆ دواجار دەکرێت ئەو یاسایانەی کــە لــە چــەرخی حەوتەمــدا دانرابــوون بــوار بــۆ پێداویستییەکانی چەرخی بیست ویەك بڕەخسێنێت".

وا دیارە سەلمان ڕوشدی لە هیچ شتێك سڵ ناکاتەوە چونکە تەمەن بەکورت دەزانــێ و پێــی وایــە هونــەری ڕۆمان تەمەندرێژەو لەبیری مرۆڤدا دەژی.

سەرچاوە:

www.elaph.com

مەرگی بەختەوەر

ئەلبێر کامۆ

ئـــەلبێر کـــامۆ، یەکێکـــە لـــە بـــەناوبانگترین ڕۆماننووسەکانی فەرەنسا، رۆژی ٦ی نۆڤەمبەری ساڵی ١٩١٣ لە جەزائیر لەدایکبووەو ڕۆمانەکەی "نامۆیی" لە قۆناغەکانی دوای جەنگی جیهـانی دووەمـدا پلـەی یەکەمی پڕ خوێنەرترین ڕۆمانی، بەدەستهێنا، کە هەتا کۆتایی ساڵی ٢٠٠٠ زیاد لە حەوت ملیۆن دانەی لـێ چاپکرا.

ئەلبێر کامۆ فەیلەسوفی "بێهـوودەیی"یـە کـە لـە بەرهەمـــە جیاوازەکانیـــدا لـــە "ڕۆمـــان و شـــانۆو فەلسەفە"دا جەختی لەوە دەکردەوە کە ژیـان جۆرێکـە لە "بێهودەیی" بەڵام لەسەر مرۆڤ پێویستە سـەرەڕای

{هۆشیاربوونی} بەمە، بیگوزەرێنێت. بـە مانایـەکی تـر کـامۆ جـەخت دەکاتـە سـەر پرسـی ڕەهەنـدی بێهوودەیی هۆشیاری وەك مەرجێك بۆ ئازادبوون.

لـە بەرهەمـە بەناوبانگـەکانی کـامۆ، جگـە لـە نـامۆیی، دەتـوانین ئامـاژە بـە ئەفسانەی سـیزیف، کـالیگۆلا، تـاعون، مرۆڤـی یـاخی، دادپـەروەران و بەدحالّیبوون، بـدەین. هەنـدێك لـە بەرهەمەکانیـشی کراون بە فیلمی سینەمایی، وەك نـامۆیی کـە ساڵی ١٩٦٨ کرا بە فیلم و دەرهێنەری بـەناوبانگی ئیتـاڵی "فیسکۆنتی" دەریهێنـابوو و بەهـەمان شـێوە ساڵی ١٩٩٢ تاعون کرا بە فیلم.

خانـــەوادەی ئـــەلبێر کـــامۆ دوای کۆچـــکردنی، دەفتەرەکانیان بڵاوکردەوە، وەك بـەدیهێنانی خواسـتی زۆرێــك لــە ئــەکادیمیی و خوێنــدکاران، بەتایبــەت ســەرجەمی ئــەو کەســانەی گرنگیــان بــە نووســینو بیرکردنەوەکانی کامۆ دەدا، بۆیە ئەم بڕیارەیان دا.

ئــەو تێکــستو ڕەشــنووسو وتــارو توێژینــەوە بەجێماوانە پاش مەرگی کامۆ، بووە هـۆی وروژانـدنی

پرسـیارگەلێك لـە نێوەنـدە روناکبیرییـەکانی جیهـان‌و لوغزی ئەوەش نەدۆزرایەوە کە داخۆ بۆچی ئەلبێر کامۆ تا لە ژیاندا مـابوو ئـەم بەرهەمانـەی چـاپ نـەکردو نەیخستە بەردەم خوێنـەرو هەوادارانـەوە؟!. بەتایبـەت ئێمـە درك بـەوە دەکـەین کـە هـەر کـات مرۆڤـ نووسـەرێکی خـۆش ویـست یـاخود بـە قـووڵی لێـی کۆڵییەوە، زۆربەی کـات هیواخـوازە هـەموو شـتێکی لەبارەوە بزانێت.

ئەوانەی کە کتێبە بڵاونەکراوەکانی کامۆیان لەلایە، بـۆ نمونە مەرگی بەختەوەر، یا یاداشتەکانی سەفەر، بە لایانەوە ستەمێکی گەورەیە کە ئەم ئـارەزووە ڕەوایـە بهێننـە دی و ڕێگـەنادەن بـە خوێندنـەوەی. بـۆ ئەوانـەی کـە حـەز بـە خوێندنەوەی دەکەن.

لێکۆڵینەوەکانی ئـەو ئەکادیمییانـەش کـە زۆرجـار لێکۆڵینەوەیان لە ژیـانی کـامۆ، وای لێکـردوون چـاو بخشێننەوە بە نووسینەکانی سەردەمی لاوێتـی یـاخود ئەو نووسینانەی کە دوای ئەو ماوەیە دەرکەوتووە، زۆر بەناوبانگ نین، یـاخود هێـشتاکە بـڵاو نەکراونەتـەوە.

ئەوان لەو بڕوایەدانو وای بۆ دەچن کە بە خوێندنـەوەی ئەو نووسینانە نەبێت، وێنەی نووسەر گۆڕانی بەسـەردا نایەت و دەوڵەمەند نابێت.

کامۆ ساڵی ١٩٥٢ خەڵاتی نۆبڵی بـۆ ئـەدەب پـێ بەخـشراو لـە مێـژووی خەڵاتەکەشـدا وەکـو تەمـەن بچوکترین کەس بـوو کـە ئـەو خەڵاتـەی وەرگرتبێـت، بەرهەمەکانی بۆ دەیان زمان وەرگێڕراونو کۆمەڵێك لە بەرهەمەکانی کراون بە شانۆگەری.

بە ڕێگەیەکی تراژیدی سـامناك و لـە ڕووداوێکـی ئۆتۆمبێل کە لە ٤ی یەنایری ساڵی ١٩٦٠، دووچـاری هات، کۆچی دوایی کرد.

کامۆ لە نووسینی ڕۆمانی (مەرگی بەختەوەر)دا سـوود لە یادەوەرییەکانی خۆی وەردەگرێت، بەتایبەت لـەو ناوچـە هەژارنـشینەی کـە بـە (بلکـور) ناسـرابوو و ئـەلبێرکامۆ منـداڵێتی تێـدا بەسـەر بردبـوو، لەگـەڵ کـارکردنی لـە ڕێنمایکـاری دەریـاوانی و گەشـتکردنی بـۆ ئـەوروپای ناوەڕاسـت لـە هـاوینی ١٩٣٦و گەشـتەکانی لـە سـاڵانی ١٩٣٦ و ١٩٣٧بە ئیتاڵیـاداو مانـەوەی لـە نەخۆشـخانەو

ژیانی له ماڵی فیشو یاخود (ماڵێك بەرامبەر جیهان) لە بەرزاییەکانی شاری جەزائیر کە لە نۆڤەمبەری ساڵی ١٩٣٦ تیایدا جێگیر بوو. هەروەها هەندێ له ڕووداوەکانی ژیانی ئەویندارییانەی دەخوێنینەوە.

لێرەدا چەند خاڵێکی پرسیارکردن دەمێنێتەوە کە ڕەنگە ئەگەر لێکۆڵینەوەیەکی وردی له بارەوە بکرێت ئەو سەرسوڕمانەش بڕەوێنێتەوە، لوسیان و ڕۆلان زغرو دکتۆر برناردو..هتد کێ بوون؟

ڕۆمانی مەرگی بەختەوەر، لەو ڕۆمانە بەناوبانگانەیە کە ئەلبێرکامۆ نووسیویەتی و بە خێرایش لیستی سەرکەوتووترین کتێبەکانی داگیرکرد، پێشتریش ئەم ڕۆمانە بڵاونەکرابۆوەو هاوسەرەکەی ئەلبێر کامۆ لەنێو کاغەزو دەستنووسەکانیدا، دۆزییەوە.

هەربۆیە چاپی کرد، چونکە ئەم ڕۆمانە له ڕۆمانە ناوازەو بەناوبانگەکەی (نامۆیی) دەچێت، هەردوو ڕۆمانەکەش لێکچوواندنێکی گەورە لەناوی پاڵەوانەکانیدا هەیە، بەڵام ئەمەی دواییان بە هەموو شێوەیەك لەگەڵ ئەوەی پێشوو جیاوازەو بابەتەکەشی

بریتییه له گەڕانێکی کەللەڕەقانە بەدوای بەختەوەریدا، با نرخەکەی تاوانکردنیش بێت. ڕووداوەکانی ڕۆمانەکە باس لە ئەزموونی لاوێك دەکات کە بەدەست کۆمەڵێکی زۆر لە کێشەی وەك گرانی و ناڕەحەتییەوە دەناڵێنێ. لە بارەی هەژاری و نەخۆشی و سەفەرو ئەویندارییەوەو جۆرە بارێکی ململانێی دەروونی تێدایە، کە لە وێنەکردنیدا لە کامۆ لێهاتووتر نییە.

ڕووداوەکانی نێو ڕۆمانەکە لە جەزائیر ڕوودەدات. لاوێك بە ناوی (باترسیس مرسۆ)وە بە ڕەچەڵەك فەڕەنسییەو کرێکارێکی سادەیەو ژیانێکی هەژارانە دەژی، دایکی مرسۆ ژنێکی جوان بووەو بەهۆی ئەوەوە بڕوای وابوو، کە دەتوانێت بە دەوڵەمەندی بژیو بدرەوشێتەوە. کاتێك دەگاتە تەمەنی چلساڵی، دووچاری نەخۆشییەکی سامناك دەبێ و لە جل و بەرگ و خشڵ و زێڕەکانی دادەماڵدرێ و بەتەنها جلی دەردەداران دەپۆشێت، دەموچاویشی بە هەڵاوسانێکی خراپ دەشێوێ، دواجار بەهۆی ئەوەی ژیانێکی کەمتەرخەم ژیابوو، دووچاری شەکرە بوو،

نەخۆشییەکەشی پشتگوێ دەخات، بۆیە نیوەنابینا دەبێت.

مرسۆ ناچار دەبێ دەستبەرداری خوێندن بێت و کاربکات. دایکی لە تەمەنی ٦٥ ساڵیدا کۆچی دوایی دەکات. مرسۆ دراوسێیەکی هەبوو بەناوی (برامیلی) کە ژیانێکی هەژارانەتری هەبوو، ئەوینداری کچێکی جوانی خاوەن دوو لێوی گەرمە بە ناوی (مارت)، پێکەوە چەند کاتێکی خۆشییان دەبردەسەر وەك گەڕانێك بەشوێن بەختەوەریدا. مرسۆ دەیزانی کە مارت ئەوینداری زیاتری هەیەو یەکێکیشیان کەسێکی پەککەوتەبوو بەناوی (زغرو).

زغرو لەگەڵ تێپەڕینی کاتدا دەبێتە هاوڕێی (مرسۆ)و سەردانی دەکردو گفتوگۆیان ئاڵوگۆڕ دەکرد، مرسۆ لەو کاتەی قسەی لەگەڵ دەکات دەزانێت زغرۆ چۆن سەروەت و سامانەکەی کۆکردۆتەوەو ئەم درکاندنە دەقۆزێتەوەو دەیکوژێت و دەست بەسەر پارەکانیدا دەگرێ.

مرسۆ دووچاری جۆرێك لە خەمۆکی دەبێت و لەوپەڕی دارمانی تەندروستیدا دەبێت، بەڵام بە گیرفانی پڕەوە سەفەر

دەكات بۆ شاری (براگ) بـۆ گـەڕان بـەدوای بەختەوەریـدا، باشترین شت لە ژیانیدا لە دەوری ناخۆشـترین کـاتی ژیـانی دەسوڕایەوە، درکی بەوە دەکرد کە دەبێ ئیرادەی بۆ گەیـشتن بـە بەختـەوەری پێـشبکەوێت، بـەڵام لـە پێنـاوی ئـەوەدا هەستی بەوە کرد کە پێویستە لەسەری هاوکۆك بێت لەگـەڵ زەمەنداو بەدەستهێنانی کاتیش لەیـەك کاتـدا جـوانترین و ترسناکترین ئەزموونەکانی ئەو بوون، هەستی بـەوە دەکـرد بەرامبەر ڕابردوو و ئەو شتانەی کە لەدەستی داوە ئازا بوو.

دواتر دەگەڕێتەوە بۆ جەزائیرو جارێکی تر هەوڵی گەڕان دەدات بەشوێن (کلیر)ی خوشکی و (کـاترین)ی هاوڕێیـان، کە لە ماڵێکی هەڵواسراوی لوتکەیەکدا دەژیـان کـە نـاوی (مـاڵی سـێ کـچە خوێندکارەکـە) بـوو بـەڵام میرسـۆو خوێندکارەکان ناویان نابوو (ماڵێك لەبەردەم جیهانـدا) ئـەو ماڵە بە تەواوی بـە ڕووی سروشـتدا کرابـۆوەو لـە شـێوەی سەبەتەی باڵۆنێکدا بوو کە لە ئاسمانەوە شۆڕبۆتەوەو بەسـەر جیهانێکی ڕەنگاو ڕەنگدا دەیڕوانی.

ئەم چوارە پێکەوەو لە بەرامبەر جیهاندا ژیـانێکی بەختەوەریان بەسەر دەبردو لەوێدا مرسۆ ئاشنای کچێك

دەبێت بەناوی (لوسیان)و دەگەڕێتەوە بۆ ماڵەکەی تاوەکو لەگۆشەگیریدا ژیان بگوزەرێنێت، تەنها ژیانیشی لەسەر سەردانەکانی لوسیای ئەویندار یاخود سەردانی سێ هاوڕێکەی، کورت کردبۆوە.

مرسۆ ڕۆژەکانی بە هاوەڵی (برنار) بەسەر دەبات، کە ئەویش پزیشکێکی هەندێك تەمومژاوی بوو، ئەم دووانە باسیان لەژیان و کات دەکرد بێئەوەی مەجرای ژیانی خۆیان بزانن. مرسۆ هەستی بە نزیکایەتی برنار-دەکردو هەندێك لە نهێنییەکانی بۆ درکاند. مرسۆ لەسەر جێگە دەکەوێت و نەخۆشییەکی قورس پەکی دەخات و ڕێگەی هەستانی ناداو یەك مانگ لە جێگەدا دەکەوێ، لەرزێکی دوورو درێژ دایدەگرێ و وا هەستی دەکرد کە بەرز دەبێتەوەو لە هەردوو شانەکانیدا پێکدەگەن وەك دوو دەزوولە ئاوی سەهۆڵین. لەسەر چەرچەفەکەی دانەقۆچەی پێدەکەوت، برناریش سەردانی دەکردو دەرمانی دەدایە، بەڵام دەیزانی کە مرسۆ چاك نابێتەوە.

ڕۆژێکیان مرسۆ بەختەوەری بەدەست دەهێنێ و پارێزگاری لێدەکاو (زغرو)ی بە بیردێتەوەو سات لەدوای

سات بیری دەکردەوە، هەستی بە بەرزبوونەوەیەك دەکرد لە ناخیدا لە ناکاو بەرزبوونەوەکە ڕاوەستاو پاشان گیانی لەدەست دا.

کامۆ ئەم ڕۆمانەی لە ساڵی ١٩٣٨دا نووسیبوو، بەڵام چونکە پێی وابوو خراپ دایناوە بۆیە لێی ڕازی نەبووە. بەپێی بۆچوونەکانی (روجیە کیو)ی ڕەخنەگر ئەم ڕۆمانە شتێکی سەرسوڕهێنەرە، بەڵکو زۆرتر وەك دێکۆمێنتێك وایە، وەك لەوەی بەرهەمێکی ئەدەبی بێت. بەڵگەیەکە لەسەر ئەو بێهودەییەی کە جیهان تیایدا دەژیاو ئەلبێر کامۆ ڕۆچووە ناوی‌و بە سەرسوڕمان و خۆشەویستییەوە لەبارەیەوە نووسی و ترۆپکی بێهوودەیی ئەوە بوو کە مردنی بە ڕوداوێکی بەختەوەر دانا.

سەرچاوە:

*پاشکۆی (بیان الکتب)ی رۆژنامەی —البیان–ی ئیماراتی.

* نووسینێکی هشام بن الشاوی